పుటపుటని నిట్టూర్పు పుచ్చువారెవరో
నలుపొంద నిద్రించు నాప్రియురాలు
తెలిసికోవలసిన తెగువమైనామె
కమ్మనినిద్దుర కనుఁబాయకుండ
నిమ్మళంబుగఁబాడి నిట్టూర్పువిమ్ము.
వినింతకంటెను హెచ్చుగాఁ జెల్లఁ
బూనితెగింపక యుండవె స్వప్నమున
నాభాగ్యదేవత నళినాక్షి చెవిని
సాభిలాషగ బోధ సలుపునుగాక!

మిత్రు—కామపాలా! నీవీలాగున దీనముగా పాడుచున్నయెడల నీప్రియురా లిప్పటికిని మేలుకొనదు. ఉయ్యాలలోనున్న పసిబిడ్డవలె వలపుసహితము జాలికొలుపు పాటలచేత జోకొట్టఁబడి మఱింత నిద్రపోవును.

కామ—ఆమెకు నిద్రాభంగము చేయ నామనసుకొలుపదు.

మిత్రు—మేలుకొల్పినయెడల లేచివచ్చి పలుకరించునంతటి గౌరవమామెకు నీయందు లేదని యెఱుఁగుదువు గనుకనే నీవామె నిద్రాభంగమున కింత భయపడుచున్నావు.

కామ—అట్లయిన నీకిప్పుడా సందేహముతీర్చి నమ్మకముపుట్టించెదను చూడు. (అని పాడుచున్నాఁడు.)

ఉ. వేకువ చేరవచ్చి యిదె వేగమె రాత్రిని సాగనంపెడున్;
నీకమనీయనేత్రముల నీవిఁక విప్పుము, సుందరీమణీ!
యీకడ నీ సురూప మనునింపగు ప్రొద్దుదయించునంతకున్
నాకు వెలుంగుగన్పడదు, నాకుఁబగల్ గనిపించ దింతయున్.

భానుమతి—(ఒకగవాక్షమునుండి బదులు పాడుచున్నది.)

సుగంధివృత్తము. విన్నదాన లేచి నన్ను వేఁడు నీదుగీతమున్;
కన్నదాన నేత్రరంజకంబుగాఁ బ్రభాతమున్;
నన్నుఁ బాటపాడి వేఁడు నాయకున్ మనంబులో
నెన్నఁ గొంటిఁ గాముఁడంచు నిమ్మహీజనంబులో.

సుదర్శనవర్మ—(మఱియొక గవాక్షమునుండి) ఎవరురా తులువలు గానములతోను వీణలతోను రాగములతోను భోగములతోను ఆటలతోను పాటలతోను మావీధిని జేరి యల్లరి చేయుచున్నారు? పొండి, పాటకులారా! పరుగెత్తిపొండి.

భాను—నాన్నగారూ! వృథాగా మీరేల యిట్లాగ్రహపడెదరు? ఊరకుండుడు.

కామ—ప్రియురాలా! నేను నీకు శ్రేయసేవకుఁడను.

సుద—అమ్మాయీ! ఆమోసపుమాటలను నీవు చెవియొగ్గి యేల వినెదవు? గవాక్షములోనుండి లేచిరా.

భాను—ఓప్రియుఁడా! అనుజ్ఞ వేఁడుకొనెదను.

కామ—నీవు పోకతీఱదా?

భాను—మనమొకవేళ మరల శీఘ్రముగానే కలిసికొనవచ్చును. మనకు దురదృష్ట మొకగొప్పశత్రువుగా నున్నను, మనపక్షమున దానితోఁ బోరాడి విజయ మిచ్చుటకత మిత్రుఁడయి కాముఁడున్నాఁడు.

సుద—ఓసీ! తుపాకి యిటు తెమ్ము.

కామ—మన మనోవేదన నెఱిఁగిన కామదేవుఁడు—

సుద—పొండి. పోకుండినయెడల, ఈగుండు తిన్నగా మీతలలోనుండి దూఱి పోవును.

(అందఱును వేఱువేఱుగా నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౨. రంగము—వీథిలోని వినోదమంటపము.

[విజయవర్మయు, దామోదరుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

దామో—అయ్యా! వారమున కొక్కసారి కొంచెము నిద్ర—

విజ—ఓరిజడుఁడా! ఊరకుండుము. నావద్ద నిద్రపేరు తలపెట్టకు.

దామో—స్వామీ! దేవరవారి విషయంలో నేను మనవి చేయవచ్చినది నా వంటిదరిద్రులకుపట్టెడు తుచ్ఛమయిన గాఢనిద్రమాట కాదు. కొంచెము కావలసి యున్నయెడల, వేడుకకొఱ కొక్కసారి గడియసేపు కన్నుమూసెడు ప్రభువుల చిఱు నిద్రనుగురించియే నేను దేవరవారితో విన్నపము చేయుచున్నాను.

విజ—ఓరిమూర్ఖుఁడా! నోరుమూయుము. ఓసుందరాంగీ! ఓప్రియురాలా! నీ వెంత నిర్దయురాలవై నాకన్నులనుండి నిద్రను దొంగిలించినావు!

దామో—(తనలో) నానిద్రనుకూడ దొంగిలించినది.

విజ—ఇటువంటి సమయములలో నామనోరథమును వ్యర్థపుచ్చుట నాకు మరణ ప్రాయముగానున్నది. మరియాపల నిమిత్తమయి చూచుకొనుటకిదాసమయము? ఇది సేవగలిగినందుకుఫలమా? నీవెప్పుడును నన్ను నుపేక్షింపవని నేనమ్మి—

దామో—(తనలో) నేనును అనుకోను.

విజ—అట్లుగాక స్త్రీజనస్వాభావికమయిన చపలత్వమునుబట్టి మనస్సు గడియ గడియకును మాఱుచుండుటచేత నిట్లనియెంచునా?

దామో—(తనలో) స్త్రీలచిత్తములు క్షణక్షణమును మాఱుచున్నవనువారుమాత్రి మని యొప్పుకోరు.

విజ—ప్రపంచములో సుదంతవలె నవివేకినులగువారు మఱియెవ్వరైనను న్నారా?

దామో—(తనలో) నాకొక్కఁడు కనఁబడుచున్నాఁడు.

విజ—ఉన్నారు. ఆమె చపలత్వమునకు దాసుఁడయియున్న యీబుద్ధిహీనుఁ డటువంటివాఁడే. (అని తన్ను చూపుకొనుచున్నాఁడు.)

దామో—(తనలో) ఈసంగతి యితఁడు తెలిసికోఁగలఁడని నే నీవఱకే యను కొన్నాను.

విజ—ఓహో! నీవెంత చంచలురాలవు! ఓదయావిహీనురాలా! తెలివిమాలిన నీమూర్ఖత్వముచేత నన్నెంతో దుఃఖపెట్టుచున్నావు! నాదృష్టికి నీవిప్పుడు దోష రాశివిగాఁ దోఁచుచున్నావు. నీచూపులే కామలసినంతటీరస్కారమును వెడలఁగ్రక్కు చున్నవి. ఒక్కచూపులేకావు నీచిఱునవ్వులును. అయ్యో! నేనిప్పు డాచిఱునవ్వుల నేల తలపెట్టితిని? ఆమె సుందర మందహాసములో నే దృష్టిని మిఱుమిట్లు కొల్పెడు సోయగమును హృదయమును మరులుకొల్పెడు విభ్రమమును నామనస్సునకుబొడకట్టు చున్నవి. నాకిప్పుడు మరణోన్మాదములాసన్నమగుచున్నవి. నాప్రియురాలు లభింపక పోయినయెడల నేనిఁక ప్రాణత్యాగము చేసికొనెదను.

దామో—(తనలో) ఔరా! ఆవిషపునవ్వులే యంతటిని జెఱచుచున్నవి!

విజ—(పాడుచున్నాఁడు.)

ద్విపద. సుగుణసంపదయెల్ల సొరిదినిమఱచి
మగువదోషంబులె మదిని నిల్పంగఁ
జాలుదునేని, నిష్పక్షపాతమునఁ
గాలువివేకంబు కడువేగఁ గాముఁ
దాను దుర్బలుఁ గాఁగఁ దప్పకచేయు;
కాని కోపమువచ్చి కాంతదోషముల
నెన్నంగ మదిలోన నేఁబూనినపుడు
కన్నన నడుమను గాముండువచ్చి
కలికిసద్గుణములఁ గాన్పించినాకు
నల వివేకమ్ము నిట్టె యంధంబుఁ జేయు,

దామో—స్వామీ! కామపాలుఁడిటువచ్చుచున్నాఁడు.

విజ—మంచిది. నీవింటికిపొమ్ము. నేనును నీవెనుకనే వచ్చెదను.

దామో—ఆహా! అకుస్సితపునవ్వులు! (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అప్పుడు కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—కామపాలా! నీవు మాగుమ్మముపట్ట పాడుచుండఁగా మిమ్ము విడిచివచ్చినానని దామోదరుఁడు చెప్పినాఁడు. మాతండ్రిగారు లేవలేదుగదా?

కామ—లేచినారు. ఆయన సంగీతప్రియులుగనుక, ఇనుపకమ్ములువేసినగవాక్షములో నిలుచుండి బోనులోని పండుకోతివలె కావలసినంతసేపు గొంతుబద్దలుచేసికొంటని లేచివచ్చినాను. నీవింతపెందలకడనే యిల్లువెలుదేఱివచ్చుటకు కారణమేమి?

విజ—నీతోచెప్పినానోలేదోకాని సుదంతసవతితల్లి తనభర్తయైన మాధవసేనుని సొత్తంతయు తానుగన్నకొమార్తెకే యిప్పింపవలెనని తంత్రముచేసి తండ్రినొడఁబఱచి సుదంతను యోగినినిగా మఠమున కర్పింప నిర్ణయించుకొన్నదినము రేపేసుమా. అందుచేత నేను సాహసమునకు తెగించి, వీథితలుపుతాళముచెవి కష్టపడి సంపాదించి, లోపల గడియవేయకుండ సుదంతపరిచారికకు లంచమిచ్చి, తెల్లవాఱుజామున రెండుగంటలకు రెండవకంటివా రెఱుఁగకుండ లోపలప్రవేశించి, సుదంతగదిలో దొంగతనముగా చూచినాను. అప్పుడు నాప్రియురాలు మేలుకొని కూరుచుండి కన్నులనీరుపెట్టుకొనుచున్నది.

కామ—ఓవిజయవర్మా! నీవదృష్టవంతుఁడవు.

విజ—తొందరపడక పర్యవసానము వినుము. రాత్రిపూట వేళగానివేళనువచ్చి తనగదిలో ప్రవేశింప సాహసించినందుకు నన్నామె పరమసాహసికుఁడయినదుష్టవర్తనునితో సరిచేసినది.

కామ—ఇది యారంభదశలో కాఁబోలును.

విజ—ఆరంభదశయేలేదు. అదేయంత్యదశ. అటుతరువాత నామాటయొక్కటియైనను వినిపించుకోక తక్షణము గదివిడిచి లేచిపోని పక్షమున తనతల్లినిలేపెదనని బెదరించినది.

కామ—మంచిది కడపట నేమిజరిగినది?

విజ—కడపటనా? మొదట నేను లోపల ప్రవేశించినట్టుగానే మరల చేతులూఁచుకొనుచు మాఱుమాటాడక లోపలినుండి వెలుపలికివచ్చుట జరిగినది.

కామ—ఆమెకు కోపమువచ్చునని నీవక్కడనేమియు చేయలేదుగదా?

విజ—దైవముతోడు! నేనేమియు చేయలేదు. పది పండ్రెండు సారులు

మాత్రము బలవంతముగా బుగ్గలు ముద్దుపెట్టుకొన్నాను.

కామ—అంతేకద? అటువంటి మోటుతనము నేనీవలె కెన్నఁడునువినియుండ లేను.

విజ—ఛీఛీ! నేనుమోటుతనమెంతమాత్రమునుజూపలేదు. నామాటనమ్ము. నే నామెయెడల మిక్కిలి గౌరవముతో నే నడచుకొన్నాను.

కామ—ఈశ్వరసాక్షి! నీవిషయమును చెప్పలేదు. నేనది సుదంతవిషయమై చెప్పినాను. విజయవర్మా! నీవు తలుపుతాళముచెవి వారివద్ద నిచ్చియే వచ్చినావుగదా?

విజ—ఇచ్చివచ్చినాను. నన్ను సాగనంపుటకయి వెలుపలికివచ్చిన పరిచారికతీసి కొని పోయినది.

కామ—అట్లయినపక్షమున, సుదంత రూఢిగా నీవెనుక నేయిల్లువిడిచివచ్చునని నేనిప్పుడు ప్రమాణముచేసి చెప్పఁగలను.

విజ—ఒకవేళ నాప్రతిపక్షి నెవ్వనినైన ధన్యునిజేయుటకయివచ్చునేమో! నా ప్రస్తుతస్థితినిబట్టి విచారింపఁగా నాకిప్పుడందఱియందును సందేహము కలుగుచున్నది. వెనుకనీవుకూడ సుదంతనుకామించి, నావలెనే యామెను భాగ్యదేవతనుగా భావించు చుంటివికాదా?

కామ—ఆమెకునామీఁద ననురాగములేదని తెలిసికొనునంతకును నేనామెను మోహించినాను; కాని నేనటుతరువాత పఠింపఁదగిన శుభలక్షణమొక్కటియునామె ముఖమునందు లేదనుకొని తుదకభావవిరక్తిచేసికొని మరలుకొన్నాను.

ద్విపద.

కాంక్షతోడను నన్నుఁ గాంచనికనుల
వీక్షింప ఘనశోభ నెప్పుడు నేను;
వీనానఁగా లభియింపనిమోవి
నేను సుధారసమెప్పుడుఁ జూడ;
తేష్టముననుఁగోరు తరళాయతాక్షి
నిష్టపుఁజెక్కుల నెంచినేని,
పలుముద్దులిడి నేను పరికించుదాఁక
తెలుపఁ జెక్కులటంచుఁ బలుకను నేను
ఏణాక్షిహస్తంబు మృదువందురేని,
పాణినంటుచు నేనె పరికింపవలయు;
మరలగృతజ్ఞత మరుగునా చేయి
కరుణఁబట్టినదాఁక కనినమ్మ నేను.

పొలఁతికిట్టిపాట్లు ప్రమ్మచునంట
తిలకింపవలసినఁ జేటగా నేను,
యువతినన్నాశించి యూర్చుచున్నట్టి
లవగతమయినఁగా కరయలేనేను.

అంతేకాక నీచెల్లెలియందు నాకు గాఢానురాగ మున్నసంగతి నీకు దృఢముగా తెలియునుగదా? ఆవిషయములో నాకు నీవుతోడుపడుము. సుదంతవిషయములో నీకెంత మాత్రమును నేను శ్రమకలుగనియ్యను.

విజ--మాకుటుంబగౌరవమునకు హానిరాకుండ నాకుసాధ్యమయినంతవఱకు నేనా విషయములో నీకు సదుపాయముచేసెదను. కాని యింటినుండి మాత్రము నీవుభానుమతిని లేవఁదీయఁ గూడదుసుమా.

కామ--ఇంటినుండిసుదంతనుమాత్రమునీవులేవఁదీయప్రయత్నము చేయవచ్చునా?

విజ—అది వేఱొకసంగతి. పరులవిషయములో మనము జరిగించునట్లుగా మన భార్యల విషయములోను మనతోఁబుట్టువుల విషయములోను పరులుజరిగించుటకుమన మొప్పుకోము. ఇక్కడ మఱియొక సంగతికూడనున్నది. రేపటిదినము సుదంతను బలాత్కారముగా యోగినిని జేయఁబోవుచున్నారు.

కామ—సరే. ఇప్పుడు నేనుమాత్ర మటువంటినిర్భాగ్యస్థితిలో లేనా? రేపటి దినము మాతండ్రియు భానుమతిని బలవంతముగా వసుకామునకిచ్చి వివాహముచేయఁ బోవుచున్నాఁడు. నాతోరా. మన మేదయిన మంచియుపాయము నాలోచింతము.

విజ—నేనింటికిపోవలెను.

కామ—మంచిది. నాకు సెలవిమ్ము.

విజ—అవునుగాని, కామపాలా! నీకొకవేళ నాచెల్లెలిమీఁద ననురాగము లేకపోయినను మర్యాదయు మనస్నేహమును విచారించి సుదంతవిషయములో నీవేమియు విఘ్నము తలపెట్టకూడదు సుమా.

కామ—గీ. ధర్మమార్గంబు మైత్రి యిద్ధరణిమీఁద;
మనుజులనుజేరి వలపు పైకొనియె నేని,
వలపునకుఁదాము ననుకూలపడకయున్న
నిలువవే ధర్మములు నొక్కనిమిషమైన.

గీ. నేను జెలులకుఁజేయు వాగ్దానములను
లౌక్యధర్మంబులంచుఁ దలంతునెప్పుడు;

వలపునకుఁ జేయు నల్ల మొక్కుబడులెల్ల
నేను మతధర్మములటంచు నెంతుమదిని.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

విజ—ఈవిషయమై కామపాలునితో నేనెప్పుడు ప్రసంగము చేసినను నాకీతనిచర్య యేమో వక్రముగానే కనఁబడుచున్నది. అందువలన నామనస్సునకారాటము హెచ్చుచున్నది. ఇంతకువచ్చినమీఁదట సుదంత యీతనిని వరించునేని నేను నిశ్చయముగా ప్రాణములు విడువవలసినవాఁడనే.

మ. అనుమానింపఁగ హేతువున్న, నను నాయజ్ఞాతికామించు నం
చును దెల్పంగ నిదర్శనంబులె కడుంజూపట్టు; నాశంక యిం
కను సత్యంబగునేని నేను జెడితిన్; గాదేని నాసౌఖ్యమున్
గన నర్హుండనుగాను; లోనఁబెనుచుంగా యీర్ష్య దుఃఖంబులన్,

ఉ. నాయెడ నాతిమిన్న చిఱునవ్వొలయించిన నెంతపూజ నేఁ
జేయఁగఁజెల్లునో యెఱుఁగఁ; జేడియనవ్వొకె యన్యుఁజేరినన్
బాయఁగఁజెల్లు నావలపు; నామది వేదన యెట్లుతీర్తుమున్
ప్రేయసినన్నిటుల్ వెతలఁబెట్టఁగొలందిని ప్రేమ హెచ్చఁగన్?

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

---

3. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోనిగది.

[భానుమతియు, రాగమంజరియు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

భాను—ఓ చెలీ! రాగమంజరీ! మనమాలోచించిన యుపాయము నిరపాయముగా సాగునని నీకు నమ్మకమున్నదా?

రాగ—భానుమతీ! వినుము. నాకావిషయములో నెంతమాత్రమును సందేహము లేదు. కాని మనమాలోచించిన యుపాయమును వెంటనే ప్రయోగింపవలెను. నీగదిలో నేను చేయవలసినది సర్వమును సిద్ధముచేసినాను; ఇఁక ముందు జరగవలసినదానికి మనము మనభాగ్యదేవతను నమ్ముకొనియుండవలెను.

భాను—తాను నిర్ణయించినవానిని వివాహమాడుటకు నేనంగీకరించువఱకును నాముఖముచూడనని నాతండ్రి ప్రతిజ్ఞచేసినాఁడు.

రాగ—ఈవిషయమే యతఁడు తనమిత్రుఁడయిన జయపాలునితో మాటాడుచుండఁగా నేనుపొంచుండివిన్నాను—«నాకూఁతురు వసుకాముని పెండ్లియాడుట

కొప్పుకొనునో లేదో రేపు గట్టిగా కడసారి యడిగి చూచెదను; భానుమతి యొప్పుకొనుట కనుమానించిన యెడల, నాకూఁతురు నాకు మరల విధేయురాలయి నా యాజ్ఞ శిరసా వహించువఱకును నేను దానిని కన్నెత్తి చూడను, దానితో నోరు తెఱచి మాటాడను:- అని నీతండ్రి చెప్పినాఁడు.

భాను—అతఁడన్నమాట తిరుగక యెప్పుడును పట్టినపట్టు విడువని కఠినస్వభావుఁడని యెఱిఁగియే నేను తప్పించుకొనిపోవుటకయి నీ వీయుక్తి పన్నినావుగదా. ఈ కృషిలో మనపరిచారిక మనకనుకూలురాలుగా నుండునట్లు పదిలపఱిచినావా?

రాగ—అది యీమంత్రములో మొదటనుండియు నాతో చేరియేయున్నది. నీ ప్రయత్నము సఫలమయినపక్షమున, వసుకాముని విషయములో నీకున్న స్వాతంత్ర్యమును బాధ్యతయు సర్వమును నాకు విడిచిపెట్టెదనని నీవు వెనుక చేసిన వాగ్దానమును మఱువక చెల్లింపవలయును జుమా.

భాను—నేనది సంతోషపూర్వకముగా చెల్లించెదను. సాధ్యమయినయెడల నీ వాతనిని దక్కించుకొన్ము. మీరుభయులును చిరసుఖమనుభవింపవలయునని కోరి నిరంతరమును పరమేశ్వరుని ప్రార్థించెదను. అతఁడు నా ప్రియుఁడయిన కామపాలునికంటెను పదిరెట్లు ధనమెక్కువగలవాఁడు సుమా.

పంచచామరము. ధనంబుగల్గుదానసంచుఁ దారు నన్ను నెంచినన్,
జనుల్తలంపఁబోరు నిన్నుఁ జానరో! ధనాఢ్యఁగన్;
పెనంగొనున్ముదంబు నీవు పేదదానవౌటకున్;
ఘనంబుగా ధనంబునియ్యఁగల్గ దేరుగా పునన్.

పంచచామరము. వెలందిమిన్న! నీకు నాదువిత్తమెల్ల నిచ్చెదన్,
జెలంగి నాదువల్లభుండు చిత్తమందెఱింగెడున్
గొలందిలేని యట్టివస్తుకోటియున్ ధనంబునున్
దలంపఁ దన్నె కోరియున్నదాన నంచుఁ బిమ్మటన్.

పంచచామరము. వరుండు నాదుచెట్టఁబట్టు భాగ్యమింతయబ్బినన్
స్మరింపఁ గల్మిలేకయుంట స్వప్నమందు నేనియున్;
కరంబు తన్నె కోరికొంటిఁగాని యన్యమేదియున్
వరింప లేదటంచు నప్డువల్లభుండు నమ్మెడున్.

రాగ—భానుమతీ! నీతండ్రి వచ్చుచున్నాఁడు. కామపాలుని యొద్దనుండి నేను కట్టకడపట తెచ్చిన యుత్తరను వేగిరము నాచేతికిమ్ము. నన్ను మీయింటినుండి పంపివేయుట కాజాబే కారణము కాఁబోవును జుమా. నీకీవఱ కియ్యనట్టుగా. దీనికి

లక్కముద్ర వేసి తెచ్చి నేనిది యిక్కడ జారవిడిచెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

[సువర్ణవర్మయు, విజయవర్మయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఓయీ! నీవు కూడ రాత్రులయందు వీధులలో బయలుదేఱి ప్రియురాండ్ర నిమిత్తమయి పాటలు పాడుచున్నట్టున్నావే! పాపము! నీపనికిమాలిన యీలలతోను కామగీతములతోను, నీవెక్కడ చుట్టుపట్లవారికి నిద్రపట్టకుండఁ జేయుచున్నావు. నీనడతవల్ల నీవు నీచెల్లెలికిఁగూడ మంచిమార్గమునే యుపదేశించుచున్నావు. ఓసీ! అమ్మాయీ! నీకొక్కసంగతి చెప్పవచ్చినాను. ఇఁక రాత్రులయందు మీకామవికారములును మీయాటలును పాటలును నేను సాగనియ్యను; మీపాటలును పద్యములును విన్నవారికెల్లను మతిపోవుచున్నది. అయినను నీవెఱ్ఱిచేష్టలు రేపటితో కట్టుపడిపోవునులే. ఇఁక కొంచెము సేపటికి వసుకాముఁడిక్కడకు వచ్చును. రేపటిదినము నీవాతనిని వివాహము చేసికొనవలెను.

భాను—నాబొందిలో ప్రాణముండఁగా నేనాతనిని పెండ్లి చేసికొను.

విజ—నాన్నగారూ! అటువంటివానిని అల్లునిగాఁ గోరి తెచ్చుటకు మీకెట్లు బుద్ధి పుట్టినది?

సుద—పిలువని పేరంటముగా వచ్చి నీయంతట నీవే మాకు హితబోధ చేయ కరుణించుచున్నావు గనుక, నాయందు దయచేసి నీకతనియం దేమిలోపము కనఁబడినదో చెప్పు.

విజ—మొదటిమాట అతఁడు విదేశస్థుఁడు.

సుద—ఆసందేహముతో పనిలేదు. అతఁడు స్వదేశము విడిచి తండ్రినాటినుండియు ఇక్కడనే యుండుటచేత ఈదేశస్థుఁడేయయినాఁడు.

విజ—అతనిది శివమతము.

సుద—ఇది మఱియొక తెలియనిమాట. అతఁడీ రెండు మాసములనుండియు విష్ణుమతస్థుఁడయినాఁడు.

విజ—అవునవును. అతఁడు ధనమునిమిత్తము పూర్వులనుండియు వచ్చుచున్న స్వమతమును వదలిపెట్టినాఁడు. ఈక్రొత్తమతమును మార్చుకొనుటకింకను అవశ్యకము రాలేదుకాఁబోలును!

భాను—అతఁడిప్పు డేమతములోనులేక దేవాలయమునకును మసీదునకును మధ్య వూఁగులాడుచున్నాఁడు.

సుద—ఇదికాక మఱియేమైననున్నదా?

విజ—మఱియేమియును లేదుగాని, అతఁడు మాసములయందును ఋతువులయందును విచిత్రమైన యాసక్తికలవాఁడట.

భాను—లోకములో మోసగాండ్రు తెలివితక్కువవారిని మాయచేసి లాభము పొందుచున్నను, అతఁడుమాత్రము సాధారణముగా తనజిత్తులచేత తానే మోసపోవుచుండునని వినుచున్నాను.

విజ—అదిసత్యము. నేర్పుచాలని విలుకానివలెనే యితఁడెప్పుడును పెట్టినగురి తప్పిపోయినను, తనచేతికిమాత్రము నారిదెబ్బ తగిలించుకొనుచుండును.

సుద—ఇంతటితో సరిపోయినదా?

భాను—వీనినన్నిటినిమించినది యితనివద్ద భర్తయగుటకు పనికిరాని ప్రధానమైన లోపమింకొకటియున్నది. అది వివాహమాడవలసిన దాననైన నామనస్సునకు సరిపడినవాఁడు కాకపోవుట.

సుద—నీకతఁడు మనసురాకపోయినను నీ వాతనిమనస్సునకు వచ్చినదానవు. వధూవరులలో నెవ్వరోయొక రనురాగము కలవారయి యుండుటచాలును. పెండ్లికిద్దఱును పరస్పరానురాగము గలవారెప్పుడును దొరకరు. నీవెంతే వెగటుగానున్నను, అతఁడుమాత్రము తియ్యని స్వభావముగలవాఁడు. పుల్లచెట్టును తియ్యచెట్టుమీఁద నంటుకట్టినట్టుగా నిన్నటువంటివాని కంటఁగట్టినంగాని సత్ఫలము కలుగదు.

భాను—మొదల నతఁడు నన్ను కామించుచుండుటచేతనే నాతల కంటగించుచున్నది; అందుమీఁద నాకతఁడు భర్తయగునన్న పదిరెట్లధికముగా నాతలనొచ్చుచున్నది.

సుద—అదియంతయు నాకు తెలియదు. వివాహమయినతరువాత సామాన్యముగా సమస్తమునుమాఱిపోవును. ఇప్పుడునీతో నాకువాగ్వాదమెందుకు? నేను చెప్పినట్టు విని నీవాతనిని వివాహముచేసికొనెదవా? చేసుకోవా?

భాను—ఈవిషయములోతప్ప మఱియేవిషయములోను నేనుమీయాజ్ఞమీఱను.

సుద—నీవు నీతండ్రిసుఖమును చూడవా?

భాను—కావలసినంత చూచెదను. జనితైకపుత్రికను యావజ్జీవము సుఖపూర్ణురాలినిగాఁజేయుదు దుఃఖమాత్రనికి కలుగనియ్యను.

సుద—అమ్మాయీ! మేలుమేలు! నీ బుద్ధికిసంతోషించినాను. ఇటుచూడు. నీవు బుద్ధితెచ్చుకొని నాయాజ్ఞకులోఁబడువఱకును నేనిఁక నీమొగముచూచి యెప్పుడును నీతోమాటాడను—ఏమి? బదులు చెప్పవేమి?—ఈచావడియు గదియుదాఁటి నిన్నివలకు రానియ్యను. నీవిందులోనే రాత్రింబగళ్ళు పడియుండవలెను. నేను వెలుపలకు పోవలసివచ్చినప్పుడునిన్ను గదిలోపెట్టి తాళమువేసికాని యిల్లుకదలను. నేనింటనున్నప్పు డెవ్వరు నీయొద్దకు పోవలసినను నాపడకగదిలోనుండి పోవలసినట్లు చేసె

దను. ఇఁక మనయిద్దఱిలో నెవరు గెల్తురో చూతము. ఏమి? మాటాడవేమి? నీవు నాయెదుటనుండి లేచిపో. పుత్రికాధర్మమును నీవు తెలిసికొని యుక్తగా ప్రవర్తించు నంతవఱకును వెలుపలనుండుము. (అని వెలుపలకు త్రోసివేయుచున్నాఁడు.)

విజ—నాన్నగారూ! ఇటువంటివిషయములో తప్పక మీరు నాచెల్లెలియిష్టము కూడ కొంచెమాలోచింపవలెను. అదిగాక కామపాలుఁడు నామిత్రుఁడైన సంగతి కూడ మీరుకొంతవిచారింపవలెను.

సుద—అతఁడు నీకు మిత్రుఁడగుట యొకగొప్పయోగ్యత! అందుచేత నేనతనిని తప్పక గౌరవింపవలసినదే!

విజ—బావమఱఁదియగుటకు నామనసువచ్చినవాఁడతఁడొక్కఁడుతప్ప మఱి యెవ్వరు నాకంటికగపడరు.

సుద—అగపడరు. అదినిశ్చయమే. నాకు కూఁతురుకానిచెల్లెలు నీకెప్పుడైన నుండ తటస్థించినయెడల, అతనితో వియ్యమందుటకు నేను నీకప్పు డడ్డము రాను. ప్రస్తుతముమాత్రము దయచేసి యిఁక నీప్రసంగము కట్టిపెట్టు.

విజ—సరేకాని నాచెల్లెలియెడలఁగల గౌరవము చేత నేనొక్కమాటమాత్రము చెప్పెదను.

సుద—చాలును. నీతండ్రియెడలఁగల గౌరవముచేత నీవామాటను నీ మనసులోనే యుంచుకొని యిప్పుడు నోరుమూసికొమ్ము.

విజ—ఇఁక నేను చెప్పవలసినదయిపోయినది. ఇప్పుడెవరివిషయములో మీరింతకాఠిన్యముగానున్నారో యాభానుమతియొక్క తల్లివిషయములో మీ కప్పుడున్న ప్రేమకు మీతండ్రియడ్డమువచ్చినయెడల మాయీడున మీకెట్లుండియుండునో మాత్రము స్మరణకు తెచ్చుకొండి.

సుద—అబ్బాయి! మంచిమాటచెప్పినావు. నేను నిజము చెప్పెదను విను. వయఃకాలములో నాకొక్క నీతల్లిధనముమీఁదనే యెంతో మక్కువయుండినది. అంతకంటె మఱియేమియు లేదు. ధనమునిమిత్తము నేనామెను వివాహమాడినాను; తనతండ్రి యాజ్ఞననుసరించి నన్నామె వివాహమాడినది. అంతకంటె మఱియేమియు లేదు. అయినను మాది అనుకూలదాంపత్యమునందుకు లేశమును సందేహము లేదు. వివాహమునకు పూర్వము మేమొకరినుండి యొకరము విశేషానురాగము నపేక్షించి యెఱుఁగము గనుక, మాకాశాభంగ మెప్పుడును కలుగలేదు. మాలో మాకెప్పుడయిన కొంచెమువివాదము సంభవించినను, మాయిద్దఱిలో నెవ్వరము కలహప్రియులముకానందున మరలమేమప్పుడే సమాధానపడుచువచ్చెడివారము. ఆదొడ్డయిల్లాలికి మరణామ

సన్నమయినప్పుడు—ఆమెయెల్లకాలమును జీవించునుగాకయని దైవమును ప్రార్థించితిని. ఈయుజ్జయినీనగరములోని కళత్రవిహీనులందఱును తమభార్యల విషయమయి యిట్లు ప్రశంసింపఁగలుగుదురుగాక! ఇప్పుడు నేను లోపలికిబోయి యాగదితాళము పట్టుకొనివచ్చెదను. ఇంతలో తండ్రియాజ్ఞ మీఱుమని నీవే దైవనీచెల్లెలనుపదేశము చేయవలసియున్నయెడల, నీయుపన్యాసమును మిక్కిలి సంగ్రహపఱుపవలెను. కాలమువ్యర్థపుచ్చక నీపనిచూచుకో. విన్నావా? (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

విజ—నామిత్రుఁడయిన కామపాలుఁడిఁక నిరాశచేసికోవలసినదే; అయినను భానుమతిమాత్రము చలింపక దృఢముగానున్నది. నాతండ్రి కోపమువలన ప్రియుని మీఁద దానికనురాగము మఱింత యెక్కువే కావచ్చును. ప్రపంచములో సాధారణముగా నిరుద్దేశపూర్వకముగానైనను మనమనోవేదనకు హేతుభూతులయిన పక్షమున, మనక్షేమముకోరిన వారియెడల సహితము మనకు ద్వేషము కలుగుట సహజము. తమ మనఃప్రియులయి యున్నవారి నిమిత్తమయి తాము శ్రమపడవలసివచ్చువఱకును స్త్రీలెప్పుడును వారియెడల నధికానురాగమును గనఁబఱుపరు. (లోపలసందడి) ఓహో హో! ఆవడబిడ యేమి? మాతండ్రి గారికిని రాగమంజరికిని నేదో దొమ్ములాట ప్రాసఁగినది. ఇఁక నేనిక్కడ నిలువఁగూడదు. పోయెదను-

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[చేత జాబొకటిపట్టుకొని, రాగమంజరిని లాగుచు సువర్ణవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సువ—నాకద్భుతముగానున్నది! నాకాశ్చర్యముగానున్నది! ఏమియీద్రోహము! ఏమియీమోసము! ఓకామపాలునితొత్తా! వెఱబొమ్మనుంచినట్లు నిన్నిక్కడ నుంచినందుకు నాకొమార్తెను లేవదీయుటకే దుస్తంత్రము నడుపుచున్నావా?

రాగ—ఇప్పుడు నన్నేమన్నారు?

సువ—వెఱ్ఱిబొమ్మనన్నాను. తెలివిమాలిన వయసువారిని వలలోఁబడఁద్రోచెడి పరమ వంచకురాలా! నీవు దీనికేమి చెప్పెదవో చెప్పు.

రాగ—మీరీయుత్తరము నాచేతినుండి పెనఁగులాడి పుచ్చుకొని నాగుట్టు తెలిసికొన్నారుగనుక, నేనిప్పుడేదియు లేదనను. మీరన్నట్లు నేను కామపాలుని కనుకూలురాలనే. వివేకములేక కఠినచిత్తులైయుండు ముసలితలిదండ్రులకెల్లను బుద్ధి వచ్చునట్లుగా వారియెడల తిరస్కారము చూపెడు లోకములోని పడుచుపుత్రికల వలెనే మీకొమార్తెయు మీయెడలను నడుచుకోవలెననియే నాకోరిక. ఆమెసుకుమార మైనయనురాగమునకు నాకానందమగుచున్నది. అయినరాగ పోషణమునకయి నా

చేతనయిన సాయము చేయుటయే నాయభిమతము.

సుద—ఆఁ! సుకుమారమైన యనురాగమా! మిమ్ముశిలలవలె నింతకఠినముగాఁ జేసినది యీ సుకుమారానురాగమే. మోసములకు పుట్టినిల్లయైన ఓముసలితొత్తా! సౌశీలమాత్రైసౌందర్యమునకు రక్షకురాలవుగానుందువని నిన్ను కావలియుంచినాను. పెద్దపులివంటినిన్ను చూచి చెంత చేరక శృంగారనాయకులు బెదరి పారిపోవుదురని నేను నమ్మినాను. పరులకు భీతికొల్పెడు క్రూరలక్షణములన్నియు నీముఖమువిూఁదనే యిప్పుడును వ్రాసియున్నట్లు కనఁబడుచున్నవి. ఓసి కృతఘ్నురాలా! తక్షణము నీవు మాయిల్లువిడిచిపెట్టిపో. ఇదినిస్సందేహముగా సుకుమారానురాగమే. పోపో! ఓతలంటురిపుంలెవ తత్తికానా! పో.

రాగ—ఓయిత్తిట్టుఁబోతుముసలీ!—నీ పేరుచ్చరించి నానోరు చెఱుపుకోను. ఓకిరాతుఁడా! చెరసాలనుబోలిన నీయిల్లిప్పుడు విడిచిపోయెదను. నాబట్టలైనను నన్ను తెచ్చుకోనిచ్చెదవా? లేదా? నావస్తువులు నేనుతీసికొని పోవచ్చునా?

సుద—మాయింటికివచ్చినప్పుడు నీవుకట్టుచీరతో వచ్చినావు. ఇంతలో నీవే వస్తువులు దొంగిలించినావు?

రాగ—నాయజమానురాలి వద్ద నేనుసెలవు పుచ్చుకొని కూడ రావలెను. నా వస్తువు లామెవద్దనున్నవి. నా మేలిముసుఁగుగూడ ఆమెగదిలోనే యున్నది.

సుద—నీయందమునకు మేలిముసుఁగుకూడ కావలసివచ్చినదా? శృంగారనాయకు లెవ్వరైన నీమొగముచూచి భయపడి చూచెదరని భయపడుచున్నావా? లేక నీకుదృష్టితగులునని భయపడుచున్నావా? లోపలికిపోయి నీయజమానురాలివద్ద సెలవుపుచ్చుకొని, నీ మేలిముసుఁగును బట్టలను తెచ్చుకొనివేగిరమురా. అయిదు నిమిషములలో నీవు మాయిల్లు విడిచిపోవలెను. ఊఁ! వేగిరము! లోపలికి నడువు.

రాగ—(లోపలికి బోవుచున్నది.)

సుద—ఓహో! చెఱుపు చేయుటకిది యెంతగొప్ప తంత్రము పన్నినది! పెద్దతనములో జనకులకు కొమార్తెలు తెచ్చు సుఖము లిటువంటివే.

ఉ. పుత్రికలుద్భవిల్లినను పోవును సౌఖ్యముకొంత తండ్రికిన్।
చిత్రము! శాంతియుండదిటు చిత్తములో క్షణకాలమేనియున్॥
ధాత్రిని నిర్వదేండ్లు కడవాఁటెడులోననె చెప్పబుద్ధులన్।
బుత్రిక లిట్లువిూఱి కరమున్ వెతగూర్తురు కన్నవారికిన్॥

సీ. కటకటా! తండ్రికెంత దుఃఖంబు గలుగు!
నిదుగఁబడుచును గన్నీరు తెచ్చుకొనుచు॥

బలుకువినకుండఁ బుత్రికల్ మెలఁగిరేని,
కటకటా! తండ్రి కెంతదుఃఖంబు గలుగు!

ఉ. యుక్తులుపల్కి మించుదు రహో సెరప్రాయము రాకమున్నె; యా
సక్తినిబుత్రికల్ ప్రియులచక్కికిఁబుచ్చి కలంతు రుల్లమున్;
యుక్తవిచారముల్ సలిపి యొక్కటఁ దండ్రికుదుర్చు సద్వరున్
శక్తికొలంది వంకలిడి చాయగతిన్ వలందు రేడ్చుచున్.

గీ. కటకటా! తండ్రికెంత దుఃఖంబుగలుగు!
విఱ్ఱవీఁగుచు లోలోన విసుఁగుకొనుచు
మొఱకుఁదనమునఁ బుత్రికల్ మొఱఁగి రేని
కటకటా! తండ్రికెంత దుఃఖంబుగలుగు!

[భానుమతి రాగమంజరివేషముతో మేలిముసుఁగువేసికొని బట్టలమూట
చంకఁబెట్టుకొని వెక్కివెక్కియేడ్చుచుఁ బ్రవేశించుచున్నది.]

సుద—రాగమంజరీ! ఈదారిని. ఈదారిని. ఆహా! ఇప్పుడెంతదుఃఖముతో మాయిల్లు విడిచిపోవుచున్నావు- నీయెందు చెక్కులమీఁద కన్నీరుకాఱుటకు కంట మిరెపకాయపెట్టుకొన్నావాయేమి? నీవీలాగున తలయెవ్వరికినిచూపక ముసుఁగులో దాఁచుకొనిపోవలసినదే. ఇఁక నీవు నీ మనస్సువచ్చినంతసేపేడువు. ఇఁక నీవెన్ని క్షమార్పణలు చెప్పినను నేనొక్కటియు వినెడువాఁడనుగాను. కాఁబట్టి నీవిప్పుడు మౌనముధరించిపోవుచుండుటయేమంచిపనిచేసినావు. ఈదారిని. ఈదారిని. (ముందు భానుమతియు వెనుక సుదర్శనవర్మయు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

[అప్పుడు రాగమంజరి మరలప్రవేశించుచున్నది.]

రాగ—ఓమహాబుద్ధిమంతుఁడవైన సుదర్శనవర్మా! పాపము! పాపము! నీదురాగ్రహమునకును మూర్ఖత్వమునకును తగినఫలము కలిగినది! ఇప్పుడు నేనే నాయజమానురాలనయి, ఆమెవలె నటింపఁగలుగుటకయి నాసామర్థ్యము చూపవలెను. నాభాగ్యముచేత నాయుపాయము నిరంతరాయముగా కొనసాగెనా, ఇఁక యావజ్జీవమును నేను నిజముగా గృహయజమానురాలనే యగుదును. నేనిప్పుడుపోయి నాయజమానురాలు నాకిచ్చిపోయిన నగలుమొదలైన వలంకరించుకొనవలెను. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

---

౪. రంగము—సుదర్శనవర్మగృహముయొక్క వీధిచావడి.

[సుదర్శనవర్మయు. రాగమంజరివేషముతోనున్న భానుమతియు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—రాగమంజరీ! అదిగో నీవు వీధిలోనికి పోవుటకుమార్గము, ఇఁక ప్రపంచ

మంతయు నీవు విచ్చలవిడిగా తిరుగవచ్చును. పరుగెత్తు. ఓపాపాత్మురాలా! పరుగెత్తు. అదుగో నెవఁడో నీ వంక చూచుచు తారుచున్నాఁడు. కామపాలుఁడయి యుండ వచ్చును. అతనివద్దకేపో. విన్నావా? నీశ్రీమ కతని నే పరిహారమడుగు. నిన్ను మా యింటినుండి పంపివేయుట కతఁడే కారకుఁడుగనుక, నిన్నతఁడుస్వీకరించుట న్యాయ మని యతనితోనే మొఱ్ఱపెట్టుకో.

భాను—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

సుమ—ఇప్పటికి దీనినివదల్చుకొన్నాను. దైవానుగ్రహముచేత నేనిఁక నాప్రతిజ్ఞను నిలుపుకొని, సురక్షితముగా నాకొమార్తెను నిరోధములో నుంచఁగలను. నేను పోయి గదితలుపులవల తాళము వేసివచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

౨వ రంగము—వీథిలోని వినోదమంటపము.

[సుమంతయు, పరిచారికయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

పరి—అమ్మా! నీవిప్పు డెక్కడకు పోఁదలఁచుకొన్నావు?

సుమం—నాసవతితల్లి యొక్క దౌర్జన్యమును విజయవర్మయొక్క దుడుకుతనమును తప్పించుకొనుటకయి యెక్కడికి పోయినను సరే.

పరి—అమ్మా! విజయవర్మయిచ్చిన తాళము చెవిమూలముగా మనము తప్పించుకొని యీవలఁ బడఁగలిగితిమిగనుక, మనమాతనిని వెదకి కనుఁగొని మనవందనము లర్పింపఁ బోవుదమా?

సుమం—అతనియొద్దకు పోవద్దు. అతఁడు నాకతికోపము తెప్పించినాఁడు.

(అని ప్రక్కకుతిరుగుచున్నది.)

[అప్పుడు భానుమతి ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—ఇప్పుడింటినుండి వెడలఁగొట్టించుకొనఁబడు నంతవఱకు మాయుపాయము సఫలమయినదిగాని యిఁక కామపాలుఁడు నాకగపడుట యెట్లుసంభవించును? ఆతనిపేరుచెప్పి యడిగినపక్షమున నన్నెవ్వరాసవాలు పట్టుదురోయని నాకాతని గుఱించి విచారించుటకే భయమగుచున్నది. ఇప్పుడు నాచెలియైన సుమంతయొద్దకు పోవలెనని యున్నదికాని, అసంగతిదాచి నామీఁద తప్పులెన్ని చీవాట్లుపెట్టునేమో యని భయమగుచున్నది.

పరి—అమ్మా! అట్లయినపక్షమున, నీసఖియైన భానుమతి నిన్నాదరించి లోపల పెట్టుకొనునేమో ప్రయత్నముచేసి చూచెదవా?

సుదం—అక్కడకు పోఁగూడదు. పితృభక్తి దాని కతివిస్తారము గనుక రహస్యము బయలఁబెట్ట నన్నది రవ్వపెట్టునేమో?

భాను—సుదంతది కొంత శాంతస్వభావము; నేనుచేసిన దతి సాహసకార్యమని యెంచును.

సుదం—భానుమతికి తండ్రియెడల గౌరవముమెండు; అది నాక్రూరత్వమును మన్నింపదు.

భాను—(ప్రక్కకు తిరిగి సుదంతను పరిచారికను జూచి) ఓహో! ఈవచ్చెడు వారెవరు? వీరిలో నొకతె నిశ్చయముగా సుదంత. అయినపక్షమున, నేనుదానియందు నమ్మకముంచెదను. ఓసుదంతా! (అని ముందుకు నడుచుచున్నది.)

సుదం—భానుమతీ! ఏమియీవింత! నీవు మేలిముసుఁగుకూడ వేసికొన్నావు

భాను—నేను మాతండ్రిగారి యింటనుండి పాఱిపోయివచ్చితినన్న వార్తవిన్న పక్షమున నీకింతకంటెను మహాద్భుతముగా నుండును.

సుదం—నిశ్చయముగా నాకత్యద్భుత మగుచున్నది. ఇప్పుడు నేనుకూడ మా తండ్రి యింటినుండి పాఱిపోయిరానుండినపక్షమున, ఈయవివేక కార్యము చేసినందుకు నిన్ను తప్పక తలవాచునట్లు చీవాట్లు పెట్టియుందును.

భాను—ఓచెలీ! సుదంతా! (అని కౌఁగలించుకొనుచున్నది.)

సుదం—ఓపిటికి చెల్లెలా! నీవెక్కడకు పోవుచున్నావు?

భాను—నాప్రియుని వెదకుటకయి పోవుచున్నాను. ఇప్పుడు నాయన్నగారిని కలిసికొనుట నీకసమ్మతము కాదనుకొనెదను.

సుదం—నిశ్చయముగా నాకసమ్మతమే. అతఁడు నావద్దమిక్కిలి పచ్చిగాప్రవర్తించినాఁడుగనుక, ఇఁక నేనాతని నెప్పుడును క్షమింతు ననుకోను.

ద్విపద.

గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మియెల్లెడల
గాఢనిద్రనుబూని కాముకుల్ కూడ
బడలిక యడఁగంగఁ బఱపుపైనొక్క
గడియనేపాఱగెడు ఘనరాత్రివేళ
తనయునిగోల్పడ్డ తల్లికైవడిని
పనఁటనొందుచు శోకభరమున మునిఁగి
వాడినతేఁదీగవలె సొమ్మసిల్లి
పీడనివ్యథతోడ వేవేగనేను
నించుకనేపు కన్నీటైమాయంగ-

నెంచి మంచము చేర నింతలోఁ బ్రియుఁడు
వచ్చి కౌఁగిట నన్ను వడిగ దియించి
చెచ్చెరబలిమి మై చెక్కు ముద్దాడి
చెఱుబంధువులు పెట్టు చెఱనుండి తాను
వడినన్ను రక్షింప వచ్చితినంచుఁ,
బలుమాఱు చెక్కులు పట్టిముద్దాడి
బలవంతముగ నన్ను బాధింప జొచ్చె,
అతని పైనప్పుడే నలుక వహించి
యతివేగ గదినుండి యవలఁబొమ్మంటి;
ఒకసారి చనువిచ్చి డాసఁగితి నేని,
మొక మోడక పిరియుండు మొనసిమఱింత
పీడించి బెడదలు పెట్టి కార్యంబు
పాడుచేయునోయంచు భయమయ్యె నాకు.

భాను—ఈప్రకారముగాఁ జేసినందుకు క్షమింపవేఁడుకొమ్మని యిప్పుడే యతనిని నీవద్దకుఁ బంపుదునుగాని, నేనిల్లు వెడలి వచ్చితినని మఱికొంత సేపటివఱకును నాయన్నగారికి తెలియనిచ్చుట నాకిష్టము లేదు. సుదంతా! నీవిప్పు డెక్కడకుఁబోయి తలదాచుకొనెదవు.

సుదం—ఇక్కడ శారదామఠమునందుండు పరివ్రాజిక నాకాప్తురాలు. నేనామెయొద్ద సురక్షితముగా నుండెదను. అక్కడకు నీవుకూడ నాతోరమ్ము.

భాను—నేనురాను. నేను మొట్టమొదట కామపాలుని జూడవలెనని నిశ్చయించుకొన్నాను. నానిమిత్తమయి నాప్రియుని వెదక నియమింప వలసిన ప్రధాన పురుషుఁడే యిప్పుడు మనదిక్కునకు వచ్చుచున్నాఁడు.

సుదం—భానుమతీ! అతఁడెవ్వఁడు? అతనిదేదో క్రొత్తముఖముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

భాను—అతఁడుతనచేత నేనిప్పుడు నాకార్యమును చేయించుకొనుటకు ముఖ్యముగా తగినవాఁడు. రేపే యతనిని నేను వివాహమాడవలెనని ముహూర్త నిశ్చయము చేయఁబడినను, ఈయుజ్జయినీ నగరవాసులలో నెల్ల నామొగ మెప్పుడును చూడని వాఁ డతఁడొక్కఁడే.

సుదం—అతనిని నీవుమాత్ర మెట్లెఱుఁగుదువు?

భాను—అతఁడు నిన్న మధ్యాహ్నము మాతండ్రిగారితో మాటాడవచ్చినప్పుడు

భా చెలికత్తె మాపఁగా నేను నాగదికిటికిలోనుండి చూచినాను.

సుదం—మంచిది. ఇఁక నేను పోయెదను.

భాను—సుదంతా! నిమిషము నిలువుము. నామనస్సునకొక యాలోచన తోఁచు చున్నది. ఆవశ్యకము వచ్చినయెడల నీపేరు బెట్టుకొనుటకు నాకు సెలవిచ్చెదవా?

సుదం—నా పేరు పెట్టుకొనుటవలన నీ గౌరవము చెడునేమో! అయినను నీ కాక్షేపణ లేకపోయినయెడల నీయిష్టమువచ్చినట్లు నీవు నా పే రుపయోగించుకో వచ్చును. నేనిఁక నిలువఁగూడదు. (అనిపోవుచు) ఓభానుమతీ! నీయన్నగారిని నీవు చూడ తటస్థించిన పక్షమున కాళికా శక్తి గుడివీధిలో కుడివరుసను నాలుగిండ్లు దాఁటినతరువాత రథమున కెదురుగానున్న శారదామఠములోని గౌతమి యను పరి వ్రాజికవద్ద నేనున్నానని నీవతనితో చెప్పకుమా.

భాను—అహహా హహా! అతఁడు నిన్నుచూడ కుండుటకయి నీవు చెప్పినగురు తుల నన్నిఁటిని నేనుమఱచిపోక శ్రద్ధతో జ్ఞాపక ముంచుకొనెదనులే.

(సుదంతయు, పరిచారకయు, నిష్క్రమించు చున్నారు.)

భాను—ఆవచ్చుచున్నవాఁడాత ఆత్మస్తుతిముగించి సమీపమునకువచ్చుచున్నాఁడు.

(అని మరలుచున్నది.)

[వసుకాముఁడును, చంద్రకేతుఁడును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

వసు—(తనముఖమును చిన్నయద్దములో చూచుకొనుచు) ఓయీ! చంద్రకేతుఁ డా! నామీసములసొగసు చూచుకొఁగా నామనస్సులో నాకేసంతోష మగుచున్నది.

చంద్ర—అవునుగాని యిటువంటి ముఖముతో పోయి నీవు నీప్రియురాలిని నెట్లు సంతోష పెట్టఁగలవు?

వసు—ఏమి? నా మొగములో నేమియందము తక్కువయియున్నది? నాకన్నులతో చూడఁగా నావదనారవిందము సుందరుల హృదయముల నాకర్షించునదిగానే కనఁ బడుచున్నదే! ఈమెలిమీసములను జూచికూడ మోహింపక పోయినయెడల, నేనా యువతి వివేకురాలనుకొనను. (భానుమతిని జూచి) అదిగో చూడుము. ఈమీసములను జూచి వలచి యాసుందరి యెట్లుసమీపించు చున్నదో!

భాను—అయ్యో! మీసాయ మాసించివచ్చిన యీసుందరిని కొంచెమనుగ్ర హించి రక్షించెదరా? (అని మొగము తెరతీయుచున్నది.)

వసు—ఓహో! ఈమె సౌందర్యరాశిగా నున్నదే! మిత్రుఁడా! తప్పక యీ చక్కనిచిన్నది నన్ను వలచియే వచ్చినదిసుమా. ఓసుందరీ! ముందుగా నేను నీపేరు తెలియఁగోరెదను.

భాను—(తనలో) ముందుగానే నేనాలోచించుకొని మెలకువ పడుట మంచిదో యయినది. (ప్రకాశముగా) నాపేరు సుదంత.

వసు—ఏమీ! నీవు మాధవసేనుని కూతురవా? నీవింటినుండి పారిపోయినావని త్రోవలో నేనింతకుముందే విన్నాను.

భాను—నేను కామాతురనయి వచ్చినదానను. ఇదే నాయెడలఁగల తప్పిదము. రసికశిఖామణివయిన నీవు కామార్తనయివచ్చిన నన్ను పయిలకు పట్టి యొప్పగింపవని నమ్మి నీపాలఁబడినాను.

వసు—ఓయీ! చూచినావా? పాపము ఈచిన్నది నన్ను కామించివచ్చినది–ఓసుందరీ! నిన్నన్యుల కప్పగించుటవలన నాకేమి లాభమున్నది? నన్నా విషయములో నీవు నమ్ముకొని యుండుము. నీవుకామార్తవని చెప్పుచున్నావే, కామవిషయములో మాత్రము నీకోరిక సఫలముకానేరదని చింతిల్లుచున్నాను.

భాను—అయ్యా! ఎందుచేత?

వసు—ఈవరకే నాకు వివాహనిశ్చయమయినది. ఓచంద్రకేతూ! కాలేదా?

భాను—ఆమాటసత్యమేకాని, నాప్రార్థన వినుము.

వసు—నేను వినను.వినను. నేనువిన్నప్రయోజనమేమి? ఇఁకనిన్ను నేనువివాహపూర్వకముగా పరిగ్రహించుట సంభవింపనేరదు. మఱియొక విధముగా నీయభిమతమును తీర్చుటకు నేనొడఁబడినయెడల, నీకన్నగారో తమ్ముఁడో యొకఁడుండి నేనుచేసిన యుపకారమును చింతింపక కృతఘ్నుఁడయి మీఁది మిక్కిలి నాగొంతుకోయ రావచ్చును. కాబట్టి నీవు మారుమాటాడక మరల వచ్చినదారినే యింటికి విజయముచేయుము.

భాను—(తనలో) ఓరి పరమ చండాలుఁడా! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నేనిల్లువిడిచి వచ్చినది కామపాలుని నిమిత్తము.

వసు—ఏమేమీ! నానిమిత్తము కానేకాదా? నీవునన్ను కామింపనే లేదు?

భాను—లేదు. నిన్ను కామింపనే లేదు.

వసు—అట్లయినపక్షమున నీవు పరమ సాహసికురాల వయిన పాపచింతలేనిమూర్ఖురాలవుగానున్నావే. నేనీసంగతితప్పక నీతండ్రితోఁ జెప్పెదను?

భాను—ఇదే నా నీరసికత్వము:

వసు—చెప్పెదనుతాళుము. నీవుకామపాలుఁడనికాదా! యిప్పుడుచెప్పినావు? దీనివల్ల నేను కొంతలాభము పొందవచ్చును. కామపాలుఁడా!

భాను—నిస్సందేహముగా నీవుకామించెడు సుందరిని నీవెప్పుడయినఁదక్కించు

కోఁదలఁచినయెడల, తప్పక నీవుకామపాలుని నాయొద్దకు తెచ్చి నాకొప్పగింపనే యొప్పగించెదవు.

వసు—అవును. నేనాపనిచేసెదను. చెలికాఁడా భానుమతి విషయములో కామపాలుఁడు నాకక్కడ ప్రతిపక్షిగానున్నాఁడు. అతనిని నేనిప్పు డీచిన్నదాని కంటఁగట్టఁగలిగితినా, ఇఁకనక్కడ నాకడ్డువచ్చువాఁడెవ్వఁడును లేక నేనప్రతిహతమనోరథుఁడ నగుదును. చెలికాఁడా! ఇదిమంచి ఆలోచన. ఔనా? కాదా?

చంద్ర—అవును. నిరుపమానమైన యాలోచన.

వసు—నాకుపాయముల కెప్పుడును తక్కువలేదు. ఈమన స్సుపాయములపుట్ట. నాబుద్ధిసూక్ష్మత కనిపెట్టినావా? సుదంతా! నామిత్రునియందు విశ్వాసముంచికొంచె ము సేపు నీవీతని వశమున నుండెదవా?

భాను—అయ్యా! నేను నిన్ను నమ్మకొని యుండవచ్చునుగదా?

చంద్ర—ఓసుందరీ! నేనునిన్ను మోసపుచ్చుట యెప్పుడును సంభవింపనేరదు.

ద్విపద.
కడుపునిండనునాకుఁ గల్లలుండినను,
చెడుగుచేయఁగలేను జెలువరో నీకు;
నమ్మికేదియునీవు ననుఁగోరకున్న,
నమ్మనీచెలువమ్మె నను సాధుఁజేయు.
వంచింప రెవ్వరు వసుధలోనిన్ను;
నెంచఁజేయెగ్గు నీకెంతయున్యుఁడును;
బద్ధానురాగులై పడుచువారొప్ప,
వృద్ధులుమిత్రత వెలయింత్రు నీకు.
భవదీయహృదయంబు పరునిపైనింత
తవిలియున్న దటంచుఁ దామెఱింగినను,
తరుణవయస్కులు తమయాశ్వవిడిచి
ధరియింత్రు సోదరత్వంబు నీయెడను.
ముదిత! కల్లదునీకు మోసమన్నమాట,
యొదవ దెకీడు నీ కవిదయిచోట.
అడరివృద్ధులు మిత్రులౌదురునీకు;
పడుచువారెల్లను భ్రాతలయ్యెదరు.

వసు—ఓచంద్రకేతూ! నీవీమెను మాయింటికి తీసికొనిపొమ్ము. నేను వేగిరము కుదర్శన వద్మయింటికి పోవలెను. ఓసుందరీ! నీవు భానుమతి నెఱిఁగియుండవచ్చును.

ఆమె సౌందర్యముచేత దేవతా కన్యలను మించియుండునఁట! సత్యమేకదా?

భాను-ఈవిషయములో నేను నీతో నేకీభవింపఁజాలనందుకు నన్ను క్షమింపవలెను.

వసు—అట్లనెదవేమి? నాకామెసౌందర్యమును గుఱించి యందఱు నేకవాక్యముగాఁ జెప్పుచున్నారే.

భాను—ఆమెయందు తండ్రి కతిపక్షపాతము. అందుచేత నతఁడందఱితో నట్లు చెప్పుచుండును. ఆమెదిక్కొంచెము ముదురుముఖమైనమాట నీవు పోయిచూచినప్పుడు నీకే తేటపడును.

వసు—చెలికాఁడా! ఇదియంతయు కేవలానూయసుమా. ఓసుందరీ! మీవంటి పడుచుకన్య లొకరినొక రెప్పుడును చక్కనివారనియొప్పుకోరు. ఓమిత్రుఁడా! నా మాటవిను. నీవు కామపాలుని వెదకి తెమ్ము; నేనీసంకిలియతనికి తగిలించెదను. నే నెంతో భాగ్యశాలినిగనుక నాకీయుపాయము తోఁచినది. ఓసుదంతా! నేను నీకు పరమ విధేయుఁడను. ఓమిత్రుఁడా! నీవు నీపనిమీఁద నుండుము. ఓసుందరీ! నా ప్రియురాలు నారాకకయి యెదురు చూచుచుండును; నేనామెవద్దకు పోవలెను. నే నప్పుడామె నవ్వుమొగము చూడక యెట్లు తాళఁగలను?

భాను—నీవు పెండ్లికొడుకవయి శీఘ్రముగా రమ్ము. అయినను నీవా పెండ్లిసంతోషములో నేనిక్కడ నాప్రియునికి దూరస్థురాలయి యొంటిపాటున పరులను నమ్మి వారికి శరీరమప్పగించి యీయవస్థలోనున్నమాటమాత్రము మఱచిపోకుము.

వసు—ఓసుందరీమణీ! నీవు సర్వమునకును నామిత్రుని నే నమ్మికొనియుండుము ఇతఁడే నీకు సేవకుఁడును రక్షకుఁడును మార్గదర్శియు నగును.

చంద్ర—ఓసాధ్వీ! నామీఁద నీవేలయనుమాన పడెదవు? ముందుగా నాచేత సేవచేయించుకొని మఱినన్ను నిరాకరింపుము. నీవు నన్ను నమ్మినప్పుడు నిన్ను మోసపుత్తునా? నీవువ్యసనముగానున్నప్పుడు నిన్ను దుఃఖపెట్టుదునా? ఓసాధ్వీ! నాయందు నీకీసందేహమేల? నాచేత నీయిచ్ఛవచ్చినపని చేయించుకొమ్ము.

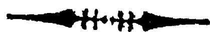
భాను—ఏవిషయమునందైనను నాకుద్రోహము తలఁచినయెడల, నీవెప్పుడును సుఖపడకుందువుగాక!

వసు—ఏవిషయమునందైనను నీకుద్రోహము తలఁచినయెడల, ఇతఁడెప్పుడును సుఖపడుకుండునుగాక!

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

—:—

ద్వితీయాంకము.

౧. రంగము—సుదర్శనవర్మ పడకగదితోఁజేరిన పుస్తకనిలయము.

[సుదర్శనవర్మయు, వసుకాముఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఆహాహా! తండ్రిని టక్కుపెట్టి పాఱిపోయినదా ? ఎంతపనిచేసినది ! కూఁతురిల్లువిడిచి జాఱుపడుటను తండ్రికి తెలియనేలేదుగా! అయ్యో! పాపము! మాధవసేనున కెంత దురవస్థపట్టినది!

వసు—అవును. ఆమెను నేనే కామపాలునియొద్దకు తీసికొనిపోవలెను. ఈ యుపాయముచేత నీకూఁతురివిషయమయి నాకేకముం దతఁడేమియుతొందరకలుఁగ జేయకుండ నేనతనికాళ్ళకు బంధముతగిలించెదను. అతనిని నేనెట్లు వలలో పడవేయు చున్నానో చూచినారా? నాదిమంచియుపాయమానాకాదా? ఇదిమహేంద్రజాలము.

సుద—నిస్సంశయముగా నీదినిరుపమానమయిన మాయోపాయము. దానినివాని యొద్దకు తీసికొనిపోయి తప్పకవలలో పడవేయుము. హాహాహా! వృద్ధదశలోమాధవ సేనున కెంతగతిపట్టినది! పడుచుకత్తె దాముసలివాని నిట్టె మోసముచేసినదే.

వసు—స్త్రీలు నక్కలవలె మాయలమారులు. దానిలోనున్న మర్మమిది.

సుద—వారిమాయలమారితనము బుద్ధిహీనులవద్ద పనికివచ్చునుగాని మనవంటివారి వద్దపాఱదు. నాకూఁతురెందుచేత నావద్దనట్లుమాయచేయదు? ఏదీ? అదినన్ను మోస పుచ్చుమనుచూతము.

వసు—మీరన్నది సత్యము. తెలివిగలవారివద్దవారియాటలు సాగవు.జగత్తులోని యేస్త్రీవచ్చినన్ను మోసముచేయునో చేయుమనుండి. ఎప్పటికిని చేయలేదు. నామేనత్త చిన్నప్పుడు నాకు బృహస్పతియని పేరు పెట్టినది. ఈభూలోకబృహస్పతికి నెర జాణలనుమించిన మాయలు తెలియును.

సుద—ఒక్కమాధవసేనునివంటి వెంగలిమాత్రమే సులభముగా మోసపోవును.

వసు—కామపాలునివంటి యమాయికుఁడును మోసపోవును.

సుద—సత్యము. వీరిద్దఱునుతప్ప లోకములో నింతసులభముగా మోసపోవు తెలివిమాలినవారు నాకేవఱు కెక్కడను కనఁబడలేదు. రమ్ము; నీవుపోయినాకొమార్తెను చూచుటకిది మంచిసమయము. ఓవసుకామా! ఇప్పుడీభానుమతియొక్కమనోదుర్గమును నీవొంటిగా ముట్టడి వేయవలెను.

వసు—మీరు నావెంటవచ్చి నన్నామెకొప్పగించి—

సుద—నేనురాను. తనతిరుగఁబోటుతనమును విడిచిపెట్టువఱకును దానిముఖము చూడననియు దానితో మాటాడననియు నేనొట్టుపెట్టుకొన్నాను. నీశక్తిచేతదానిని నాయాజ్ఞకు బద్ధురాలగునట్లుచేయుము. దానికప్పుడు తండ్రియు భర్తయు నొకసారిగానే లభింతురు.

వసు—నేనొంటిగా నామెతో మాటాడియొప్పింపలేను. అటువంటి యసమాన సౌందర్యమును జూచినప్పుడు భయగౌరవములచేత నానోటమాటరాదు. కురూపముగల వారిని జూచినప్పుడో మనస్సున కంతశంకలేక మాటాడుట కొకవిధముగా ధైర్యము కలుగును.

ద్విపద. అందమంతగలేని యదియైననాకు
మందహాసముగల్గు మగువయెచాలు;
సకియలావందును సన్నంబటందు,
వికలాంగికాదేని, విడనాడనేను.
ఇంతినల్లనిదైన నెఱ్ఱనిదైన
నింతయుశంకింప హృదయమందేను.
కలికికన్నులు నల్లకల్వలైయైన
తెలిదమ్ములైనను వెనుదీయనేను.
ఆసతినెమ్మొగం బదియెట్టిదైన
మీసముల్ లేవేని మెత్తునేసెదను.
కులకాంతకందంబు కోరిపల్మాఱుఁ
దలపోయఁగా నేల? దక్కినఁజాలు.

సుద—ఓవసుకామా! భానుమతిని జూచినతరువాత నీవీయభిప్రాయమును మార్చుకొందువులే.

వసు—ఓసుదర్శనవర్మా! మీతోడిబంధుత్వగౌరవమే—

సుద—ఆసౌందర్యమునుజూచి నీవానంద పరవశుఁడవగుదువు. తండ్రినయిననే ననవలసినమాట కాదుగాని, నిజముగా నాకూఁతురు సౌందర్యమునం దద్వితీయురాలు సుమా! నీవు నాకన్నులతోఁ జూడఁగలిగిన పక్షమున, సొగలయినభానుమతి తెలి దళుకుచూపులయందొక వింతయైన జాణతనము కనఁబడి నీకిప్పుడది నాకూఁతురగుట స్మరణకు రాకపోదుసుమా.

వసు—ఆమెనామనసువచ్చిన జాణ

సుద—అదిమందహాసము చేసినప్పుడు బుగ్గలు కొంచెము సొట్టలుపడి మొగమున కొక వింతయందమును దెచ్చును. సొట్టలుపడినప్పుడే బుగ్గలు విశేషసుందరములుగా నుండునో పడనప్పుడేయుండునో నీవుకనిపెట్టలేవు.

వసు—ఆమె నామనసువచ్చిన యందకత్తె.

సుద—నిగ్గుటద్దములవంటి నునుతళుకు చెక్కులమీఁద తెలిజెళుకు చూపులు వ్యాపించి చెక్కులకొక క్రొత్తకాంతినిగూర్చి నీదృష్టిని మిఱుమిట్లు గొలుపును.

వసు—ఆమె నామనసువచ్చిన శోభావతి.

సుద—దానిశరీరము బంగారుచాయనుమించి, కరచరణాదులయందున్న శుద్ధ సువర్ణభూషణములను కాంతిపంతములనుగాఁ జేయుచుండును.

వసు—ఆమె నామనసువచ్చిన సమ్మోహనయంత్రము. ఇఁక నాకామెకంఠస్వర మెట్లుండునో మాత్రము తెలిపి కర్ణోత్సవము చేయుఁడు.

సుద—శ్రావ్యతమముగానుండును. నీవుదానిచేత నొక్కసారికంతమెత్తిపాట పాడింపఁ గలిగితివా, నీవత్యంతసంతోష పరవశుఁడ వగుదువు. భానుమతి భూమికి దిగివచ్చినసరస్వతి. రూపముధరించిన కేవలగాంధర్వవిద్య. ఈవర్ణనతో నిఁకపనిలేదు. నీవులెమ్ము. దానిపరిచారిక యిప్పుడుగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి నిన్నచ్చట విడిచి వచ్చును.

వసు—నేనిఁక ధైర్య మవలంబించి, యామెకలకుచూపులకు నిర్భయముగాతల యొగ్గెదను.

సుద—ఓయభినవబృహస్పతీ! నీవుపోయి చిత్తవృత్తిననుసరించి దాని నుప సర్పించి, నీవశము చేసికొనివచ్చి, నాకిప్పుడే నీబుద్ధికుశలతకు నిదర్శనము కనఁబఱుప వలెను జుమా.

వసు—నామిత్రుఁడయిన చంద్రకేతుఁ డిప్పుడే నాకొఱ కిక్కడకురావలెను. రాఁగానే నాకుఁదెలియఁబఱిచెదరా?

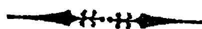
సుద—ఆలాగునవే తెలియఁబఱిచెదను. ఓచతురికా! ఇటురా.

చతు—(ప్రవేశించి) అయ్యా! వచ్చినాను.

సుద—అదినీకు గదిచూపును. దానివెంటఁబొమ్ము. ఏమి? నీవు తలవ్రేలవేసి కొన్నావేమి? ఈరసికుఁడుప్రియురాలినివరించుటకు దీనముఖముతోఁబోవుచున్నాఁడు!

(అందఱును విమర్శించుచున్నారు.)

౨. రంగము—భానుమతియొక్క గది.

[వసుకాముఁడును, పరిచారికయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

పరి—నాయజమానురాలిప్పుడే మీసన్నిధికివచ్చును.. (అని తలుపువద్దకుపోవు చున్నది.)

వసు—తొందరపెట్టఁబోకు. ఆమె సావకాశముగానే రావచ్చును.

పరి—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

వసు—ఈవఱకెన్నఁడును నేను వలపువిషయములో స్త్రీలతో ముచ్చటించి యెఱిఁగినవాఁడనుకాను. నేనిప్పుడు పరిహాసపాత్రుఁడ నగుదునేమోయని భయమగుచున్నది. విచారణనిమిత్తమయి నన్ను ధర్మాధికారివద్దకుఁ గొనిపోయి యెదుట నిలిపినప్పుడును నాకింతభయముండదు. అదిగో తలుపు చప్పుడగుచున్నది. అవు నామె లోపలినుండి తలుపుతీసికొని వచ్చుచున్నది. పెళపెళలాడుచున్న యామె చీరచప్పుడే నా చెవికి తిరస్కారశబ్దముగా వినఁబడుచున్నది.

రాగమంజరి—(భానుమతివేషముతో ప్రవేశించుచున్నది.)

వసు—(తలవంచుకొని) నాప్రాణపదమైన యీయామెముఖమువంక త్రేఱిచూచుటకే నాకిప్పుడు సిగ్గగుచున్నది. ఒకవేళ మొగమువంకఁ జూడఁగలిగినను, ఆమె సౌందర్యమును పొడగన్న పిమ్మట నాకుమాటాడుటకే నోరులేవదు.. నన్నామెయే ముందుగా పలుకరించునని కోరెదను..

రాగ—అయ్యా! మీసెలవయినదని వచ్చినాను.

వసు—(తనలో) ఇక్కడికిమబ్బువిడిపోయినది. ఇంతవఱకారంభము మర్యాదగానే యున్నది. (ప్రకాశముగా) శ్రీమతీ!.. ప్రియురాలా! నేనవధానుఁడనయి యున్నాను.

రాగ—అయ్యా! సంభాషణ జరపవలసినవారు మీరు; వినవలసినదానను నేను_

వసు—(తనలో) ఈమాటలలోఁగూడ వాఱెడ తిరస్కారభావమేదియు లేదు. ఇఁక నేను తలయెత్తిచూడవచ్చును. ఇంతవేగిరము చూడఁగూడదు.. ఈటక్కరి ప్రియురాలిసౌందర్యవీక్షణమువల్ల మరలనోటినుండి మాటరాదేమో!.

రాగ—అయ్యా! మీలోమీరేదోయాలోచించుకొనుచున్నారు.. ఈపాటిపీఠమును స్వీకరింపుఁడని నేను మిమ్ము వేఁడవచ్చునా?

వసు—(తనలో) అంతకంతకు నాయుం దీమెకు దయహెచ్చగుచున్నట్టున్నది

నీరూపము చూడఁగానే యీమె కాశపుట్టినది. నాయొయ్యార మిక్కడ నిష్ఫలము కాలేదు.

రాగ—అయ్యా! మీరు పీఠముమీఁద దయచేయుఁడు.

వసు—ఓకాంతా! నీసౌజన్యాతిశయము నన్నిప్పుడు సంతోషసాగరమగ్ననినిగాఁ జేయుచున్నది. ఇటువంటి సుందరీతిలకము తన సుందరకటాక్ష వీక్షణములను నాయందు ప్రసరింపఁజేయుటచేత నేను ధన్యుఁడనయినాను.

రాగ—(చేయి పట్టుకొనుచున్నది.)

వసు—(ఆమెకేసితిరిగి కన్నెత్తిచూచుచున్నాఁడు.)

రాగ—మీరు నానమ్రత కద్భుతపడుచున్నట్టున్నారు.

వసు—అవును. నాకిది కొంతయద్భుతముగానేయున్నది. (తనలో) చెస్సి! ఇది భానుమతికాదు. దీనికి మాతల్లికున్నంత వయస్సున్నట్టున్నదే!

రాగ—మాతండ్రిగారి యాజ్ఞాబలముచేత నేను నాపూర్వాభిమానము నంతను విడువవలసినదాన నయినాను.

వసు—(తనలో) తండ్రిగారా! అవును. ఈమెభానుమతియే. ఓయీశ్వరా! లోకములో తండ్రులు కొందఱింతకన్న గాననివారుగా నుందురు!

రాగ—అయ్యా! వసుకామా!

వసు—(తనలో) ఈమెనిజముగా దొడ్డయిల్లాలు. నాయందీమె యిప్పుడు తల్లిప్రేమ కనఁబడుచు చున్నది. మొదటినుండియు నేనీమెరూపమున కాశపడక ధనమునకే యాశపడుట మంచిపనియే జరిగినది.

రాగ—అయ్యా! మీరాసీనులుకారా? (అని కూరుచున్నది.)

వసు—ఓయిల్లాలా! నన్ను మన్నింపుము. నీసౌజన్యమువలనఁ గలిగిన యద్భుతరసములో మునిఁగి నేనింకను తేలుకోలేదు. (తనలో) దయ్యమువలె దీనిముఖము నిండను ప్రొట్టలేయున్నవే!

రాగ—నాసౌలభ్యముచూచి మీరు వింతపడుచుండుట నాకద్భుతముగాలేదు. వెనుకమీమీఁద నాకపరిమితద్వేషమున్నమాట వాస్తవమేయని నేనిప్పుడుమీయొద్దనే యొప్పుకొనెదను. నాతండ్రి నన్ను మిక్కిలి పీడించుటచేత, కామపాలునికి నేనప్పుడు కొంతప్రోత్సాహము కలిగించినాను. అప్పుడు మీరూపవిషయమయి నాకు వేయివిధముగా చెప్పినారు.

వసు—ఈశ్వరసాక్షిగా నీరూపవిషయమై నాకును వేయివిధముగా నేచెప్పినారు.

రాగ—మీరూపమిప్పుడు చూడఁగానే యచ్చునఁబోడిచినట్లు నామనస్సున నాటుకొన్నది.

వసు—ఇలాగున నీరూపమును నామనస్సున నాటుకొన్నది. నీరూపము పదియమ్ములను బొడిచినట్లు నాహృదయములో లగ్నమయి నన్ను వీడువకున్నది.

రాగ—ఈవఱకు మనమిద్దఱమును సమానముగానే భ్రమపడితిమి. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షమున మనయిరువుర సందేహములును తీఱిపోయినవి. నేనుగర్విష్ఠురాలననియు ప్రతికూలురాలననియు మీరనుకొన్నారు; మీరు రూపమును మర్యాదయు రసికత్వమును లేని చప్పిడిముక్కు నల్లమొద్దువని నేననుకొన్నాను.

వసు—(తనలో) ఈమె యీప్రకారముగా తన సౌందర్యాభివర్ణనమునుకూడ చేసికొన్న బాగుండును.

రాగ—మీది గంభీరమయిన విగ్రహము. మీ చుఱుకుచూపులేమి! వలపు గొలుపుచిఱునవ్వులేమి! నాదృష్టికిమీరుధీరోదాత్తనాయకులుగా గనబడుచున్నారు.

వసు—(తనలో) నేనిప్పుడీమెవంక తిన్నగా మఱియొకసారి చూడవలెను. మొదట కనబడ్డంతవికారముగా నాకిప్పుడీమె కనబడదు.

రాగ—శైవ్యులయందుండు పాషండలక్షణము మీమొగమున వీసంతమయిన గనబడదు. మీయందన్నియు మహాకులీనుడయిన దొడ్డగృహస్థులక్షణములేయున్నవి.

వసు—(తనలో) మంచిది. ఈమెకంఠమునందు నిశ్చయముగా కావలసినంత మాధుర్యమున్నది.

రాగ—స్త్రీజనోచితమయిన మర్యాద నతిక్రమించి మిమ్మీప్రకారముగా ముఖస్తుతి చేసినందుకు దాసురాలిని క్షమింపవలెను. ఈవఱకు విపరీతముగా విని మోసపోయియున్న నేను మీమూర్తివిశేషమును జూడగానే కలిగిన నిర్భరానందమును మనస్సులో నిలుపుకోలేక నామనోగతమును వెలిపుచ్చినాను.

వసు—ఓప్రాణేశ్వరీ! ఇటువంటి ప్రియవాక్యములను పలికినయీచిన్న పెదవులను నేనొక్కసారి కృతజ్ఞతాసూచకముగా ముద్దుపెట్టుకోవచ్చునా? (అనియామె చేయి ముద్దుపెట్టుకొని) ఏమి; ఈహస్తము దూదికంటెను మెత్తగానున్నది!

రాగ—అయ్యో! మీయొద్ద మంచి లాలనాశక్తియున్నది. అయినను పెద్దయేదు పంది ముండ్లవలెనున్న మీకఱకు మీసములను మాత్రము మీరు శీఘ్రముగా వదల్చుకోవలెను.

వసు—(తనలో) మంగలకత్తి నాకఱకు మీసములకును నీబిరుసు కేశములకును కూడ సమానముగానే పనికివచ్చును. (ప్రకాశముగా) ఒకచిన్నపాట పాడి నాచెవుల కొక్కసారి విందుచేయగలవా?

రాగ—నాది కొంచెము బొంగురుగొంతు కయినను, మీయానందము కొఱకు

నేను సంతోషపూర్వకముగా పాడెదను. (కొంచెముదగ్గిగొంతుసవరించుకొని పాడుట కారంభించుచున్నది.)

వసు—(తనలో) ఈమెతప్పక భూలోకసరస్వతిగానే యున్నది! (ప్రకాశముగా) ఓప్రియురాలా! నీకంఠము బొంగుపోయియున్నది. నీవాయాసపడఁబోకుము.

రాగ—నాకాయాస మెంతమాత్రమును లేదు. ఆలకింపుము.

ద్విపద. కుసుమకోమలినొ ర్తుఁ గోరితొల్లొల
వెననాయకుఁడొకండు వేడ్కతోఁజేరి
పరిశోధనము చేయుపట్టుననతఁడు
పరువడిఁ దనమనోవ్యధ తేటపడఁగఁ
జూరుసుచూపులు మీఁదఁ జొప్పించెనేని,
తరళాక్షికినిసిగ్గు తలమునకాగాదె?
కరమాతఁడుగ్రహింపఁ గడుఁగంప మొందుఁ;
అరపంటఁగెమ్మోవినంట మూర్ఛిల్లుఁ;
గుండెలుతటతట కొట్టుకొనంగ
నిండుభీతిని వెల్వ నెలఁత డెందంబు.
కాని యంతంతకుఁ గ్రమముగా భీతి
తానెయుల్లములోన తగ్గుచునుండుఁ;
తరుణినాయకుఁజూచు ధైర్యంబుతోడఁ;
వరుఁడామె హస్తంబు వచ్చిపట్టినను,
కరముఁగూరిమితోడఁ గౌఁగిలించినను,
బాలయదింతయుఁ సిగ్గు పాలఁతియామీఁద.
ముద్దియచిఱునవ్వు మోదంబుఁ దెల్ప
నిద్దఱుఁబెండ్లికి నేగుదు రొకట;
గుండెలుతటతట కొట్టుకొనంగ
నిండుప్రేమను వెల్వ నెలఁత డెందంబు.

వసు—ఆహా! నీపాట నాకెంత కర్ణరసాయనముగానున్నది! ఇప్పుడు నిజముగా నీకంఠస్వరము నాకుప్రేమాస్పదురాలయి నిన్నుఁబోలియున్నయొకయిల్లాలినిస్మరణకుఁ దెచ్చుచున్నది.

రాగ—అట్లయిన, నీకు ప్రేమాస్పదురాలు పట్టియొక తెకూడ నున్నదా?

వసు—ఓసుందరీ!నీవునాయభిప్రాయమునుగ్రహింపలేక భ్రమపడుచున్నావు.

నేను మాతల్లిమాట చెప్పినాను.

రాగ—రమ్ము. ఓప్రియుఁడా! ఇటురమ్ము. నేనింతసులభముగావశ్యురాలనయినందున కద్భుతప్రమోదములలో మునిఁగిపోయి నీమనసుకలఁగి యుండుటచేత నీవేమి చెప్పవలెనో తెలియక తడఁబాటుపడుచున్నావు.

వసు—ఆమాటసత్యము. నీవువశ్యురాలయినవార్త సుదర్శనవర్మతో మనవిచేసి వచ్చుటకయి నన్ను నీవు సంపూర్ణమనోరథుని జేయుట కెప్పుడనుగ్రహింతువో యా శుభవేళ నడుగక జాగుచేసినందుకు నాకిది శిక్షయనుకొనెదను.

రాగ—ఇప్పుడు నామనస్సులోనున్నది నీతోనిష్కపటముగా చెప్పివేయవలెను. నాతండ్రియనుమతిమీఁద, నేనెప్పుడును నీసొమ్ముకాఁగలదానను గాను.

వసు—ఏమి? ఎందుచేత?

రాగ—నాతండ్రికోపావేశముచేత నేను తనయిష్టములో మెలఁగువఱకును నా మొగము చూడనని ప్రతిజ్ఞపట్టినాఁడు; ఆతనిచేతిమీఁదుగా భర్తనుచేసికోనని నేనును పంతముపట్టినాను. ఏదియేమయినను నా ప్రతిజ్ఞ నేను తప్పను. అతని యెఱుక లేకుండ నన్నుతీసికొనిపోయెడు నైపుణ్యమును సాహసమును నీయొద్దనున్నయెడల నేను నీదానను.

వసు—అదియు క్తముకాదు.

రాగ—నాకుమతియొకమాట సరిపడదు. నీవనుమానించెడు పక్షమున—

వసు—(తనలో)ఇది యంతపిచ్చిపనిగా కనఁబడదు. ఈమాటప్రకారముగా నేనీమెను పాణిగ్రహణముచేసికొన్నయెడల, నేనీమెకేమియు బదులువ్రాసి యియ్యవక్కఱలేకయే యీమేధనమును దక్కించుకోవచ్చును. అప్పుడీమె నొక్కదానిని మాత్రమేకాక యీమెతండ్రిని సహితము నేను మోసముచేయఁగలిగినవాఁడ నగుదును. ఓహో! నాయుపాయముచేత నేనిప్పుడెంతటి యదృష్టవంతుఁడనగుదును. ఈయాలోచన నేను పరులకెవ్వరికిని తెలియనియ్యక నామనస్సులోనే యుంచుకొనెదను. మంచిది. ఈమెను గాంధర్వవివాహమున వరించెదను.

రాగ—మంచిది. ఏమినిశ్చయము చేసినారు?

వసు—ఓహృదయేశ్వరి! మేరమీఱిన సంతోషముచేత నోటనుండి మాటరాక యూరకున్నాను. నీసాహసమునకు నాకుమెచ్చుపుట్టుచున్నది. నీసంకల్పము సంతోషకరముగా ముగియునుగాక! నీవు చెప్పినయాలోచనకయి నాకృతజ్ఞత తెలుపెడునట్లుగా నీకెందామరవంటి హస్తము నాకొక్కసారి ముద్దిమ్ము.

రాగ—అట్లయిన పక్షమున నీవునాతో నుద్యానవనమునందు విహరించుటకు

మాత్రము మాతండ్రిగారివద్ద సెలవుపొందిరావలెను. ఇక్కడ నీయెడల నేనుజూపిన యనురాగమునుగుఱించి మాత్రము నీవాతనితో లేశమును ప్రశంసచేయరాదు.

వసు—అణుమాత్రమును ప్రశంసింపను. ఈప్రశంస యక్కడ తెచ్చినయెడల మనయాలోచన సర్వమును చెడిపోదా? యీ క్రీవెన్నవలసినప్పు డెప్పుడును నీవు నాబుద్ధి నమ్మియుండుము. అవల నొక చిన్నమాయోపాయము నిర్వహింపవలసియున్నది గనుక కొంచెము సేపు నన్ను విడిచిపెట్టుము. నిస్సందేహముగా నేఁడే నీవు నీతండ్రి నిర్బంధమునుండి తప్పించుకొని పోదువు.

రాగ—ఈకార్యనిర్వహణభార మంతయు నీమీఁద నే నేను విడిచి పెట్టెదను. నీవొకపట్టున మోసపోవువాఁడవుకావని స్పష్టముగా నేనిప్పుడు కనిపెట్టినాను.

వసు—నీవు బుద్ధిమంతురాలవు. నాసామర్థ్యమునునిమిషములోకనిపెట్టినావు. నీవన్నది సత్యము.

[అప్పుడు పరిచారిక ప్రవేశించుచున్నది.]

పరి—అమ్మా! వసుకామునితో మాటాడవలసిన పనియున్నదని యెవ్వరో యొక గృహస్థువచ్చి గుమ్మమువద్ద నిలిచియున్నాఁడు.

వసు—ప్రాణేశ్వరీ! అతఁడు నామిత్రుఁడు. నాప్రాణమిత్రుఁడు-ఓపరిచారికా! నీవాతనిని లోపలికి రానియ్యవచ్చును.

పరి—మంచిది. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

వసు—సమస్తవిషయములలోను మనమాతనిని నమ్మకొనవచ్చును.

[అంతట చంద్రకేతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వసు—(మిత్రునితో నేకాంతముగా) అన్నా! ఏమిసమాచారము?

చంద్ర—(ఏకాంతముగా) సుదంతునియింటివద్దనుంచివచ్చినాను. నాకక్కడను కామపాలుఁడు కనఁబడలేదు.

వసు—పోనిమ్ము. అతనిని నేనే వెదకెదనులే. ఓమిత్రుఁడా! ఇక్కడ నా మంత్రము పాఱుచున్నది. నేను కృతార్థుఁడ నయ్యెదను.

చంద్ర—నీప్రియురాలెక్కడ?

వసు—అదుగో! అక్కడ నిలుచున్నది.

చంద్ర—ఓహో! ఈమె చెడ్డకురూపిణిగా నున్నదే.

వసు—ఊరకుండుము. (అని మిత్రునినోరు మూయుచున్నాఁడు.)

రాగ—అయ్యా! నీమిత్రుఁడు ననుఁగూర్చి యేమో యనుచున్నట్టున్నాఁడు.

వసు—ఇటువంటిరూపమును మన్నెప్పుడును చూచియుండలేదని యత్యద్భుత

పడి తనసంతోషమును నాతో తెలుపుచున్నాఁడు. మిత్రుఁడా! కాదా?

చంద్ర—ఇట్టిరూపమునునిశ్చయముగా నేనీవఱకెన్నఁడునుచూచియుండలేదు

రాగ—అయ్యా! నాయందు మీకు దయగనుక, అట్లు సెలవిచ్చుచున్నారు. వసుకామా! మనమింతట విడిపోవుట మంచిదనుకొనెదను. మన యుపాయమును మఱువకుమా.

వసు—ఓప్రాణేశ్వరీ! మఱచిపోను, నీ దివ్యసుందర విగ్రహమువలెనే యీయుపాయమును నామనస్సులో శిలాక్షరమువలె నాటుకొనియున్నది. నాభాగ్యదేవతా! పోయివచ్చెదను సెలవిమ్ము. ఇంకొక్కసారి యీసేవకు నమ్రగహింపుము. (అని చేయి ముద్దుపెట్టుకొనుచున్నాఁడు.)

రాగ—ఓమనోవల్లభా! సెలవు గైకొనెదను.

వసు—నేనునీకు సంపూర్ణదాసుఁడను. ఓచెలికాఁడా! మనము సెలవుపుచ్చుకొనుచున్నాముగనుక నీవిప్పు డేదయిన మంగళవాక్యము పలుకుము.

చంద్ర—ఓవసుకామా! నేనుజూచిన సుందరులలోనెల్ల నావర్ణన పనికిరాని శ్రేష్ఠయొక్కతయే నాకు కనఁబడుచున్నది. అయినను నేనిప్పుడు చూచినదానినిబట్టి సమయోచితముగాఁ గొంచెము కల్పించి పాడెదను;—

చ. ఇలపయి నిట్టిదంపతుల నెప్పుడు నెవ్వరుఁజూడఁ బోరఁకన్;
చెలుచన రూపసంపదల చిత్తరిమించెదుఁ గాంతుఁడి త్తటిన్;
వలచి పరస్పరంబు నిటుపైఁబడుమీ వెసుఖంబు ధారుణిన్;
తెలుపకునిన్ను నీకునలచెల్వను దైవముచేసె వింతగన్.

మత్తకోకిల. మీమశాంతదృష్టిచూచి మీకుఁ బుట్టు బిడ్డలున్
మీఁద నేప్పుకొంమ్రిగాక మేటియా విధేయతన్;
మీదుపుత్రులెల్లఁ దండ్రిమించఁ జెల్వితేటలన్,
మీదుకూఁతులెల్లఁ దల్లిమించఁ జెల్లు రూపునన్.

తే. గీ. ఎంతపుణ్యంబు! సంతానమింతకంత
యిట్టిబుద్ధియు నందంబు నెలమిఁగనుట!
శ్రద్ధ జీవించియున్నంతవఱకు మీదు
సౌభాగ్యతకు మీకుఁదగిన మేతోడవుఁగాక!

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౩. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోని పుస్తక నిలయము.

[సుదర్శనవర్మయు, విజయవర్మయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—కామపాలునికిచ్చుట కాక్షేపణా? ఆతని బీదతనము, అతఁడు ధనహీనుఁడు కాఁడని నీవు చెప్పఁగలవా?

విజ—అతఁడు ధనాధికుఁడు కానిమాట సత్యమే. కాని యతఁడు మొదటినుండియు గౌరవముతో బ్రతికిన ప్రాచీనసద్వంశమునఁ బుట్టినవాఁడు.

సుద—ప్రతిరాష్ట్రమునందునుగల బిచ్చగాండ్రందఱును ప్రాచీన కుటుంబములోఁ బుట్టినవారే. వారికిప్పుడు పేరును ప్రతిష్ఠయుమాత్ర ముండవు.

విజ—కామపాలుఁడు విశేష సుగుణసంపత్తి కలవాఁడు.

సుద—ఎన్ని గుణము లున్ననేమి! ధనవంతుఁడు మాత్రము కాఁడుకదా? అతఁడుల్లాసపురుషుఁడయి కన్నుగానక పూర్వులార్జించిన ధనమంతయు పాడుచేసికొనుచున్న దుర్వ్యయ పరాయణుఁడు కాఁడా?

విజ—అతనికి మొట్టమొదట పిత్రార్జితధనమే విస్తారముగా లేదు. ఆయున్న విత్తమును దానధర్మములకు వినియోగించుచున్నాఁడుకాని యెప్పుడును దుర్వ్యయమణుమాత్రమును చేయలేదు. అతఁ డెప్పుడయిన నీతిమాలినపనులలో ప్రవేశించి మర్యాద చెడఁగొట్టుకొన్నాఁడా?

సుద—నీవు వట్టిబుద్ధిహీనునివలె మాటాడుచున్నావు. లోకములో ధనములేని మర్యాద యెవరికికావలెను? ముతకబట్టమీఁది సరిగంచువలెనే ధనములేనిగొప్పతనము పరిహాసపాత్రమగును.

విజ—మీరు చెప్పినమాట వాణిజ్యము చేసికొనెడు కోమటినోటినుండి రావలసినది కాని క్షత్రియుఁడు పలుకఁదగినదికాదు.

సుద—ఆకోమటులే యిప్పుడు మనకంటె బుద్ధిమంతులు. వారందరును మనవలెనే పూర్వకాలమునందు గౌరవము నిమిత్తము చూచుకొనుచుండిరికాని యిటీవల ధనమునందున్న మహిమను తెలిసికొని యిప్పుడొక్క ధనమునేకాని మఱిదేనిని చూడరు. ఓహో! వసుకాముఁడు వచ్చుచున్నాఁడు! ఇతఁ డిప్పుడు వధూవరణ కార్యములో కృతార్థుఁడయ్యెనని కొనెదను.

విజ—ఏల కాకుండును? ఏసుందరి యాతని రూపమును జూచిన వలచి పైఁబడదు. ఈదివ్యమంగళవిగ్రహము వధూవరణమున కద్భుతముగా తోడుపడి యుండవచ్చును.

(అని నవ్వుపట్టలేక యావలికి తిరిగిపోవుచున్నాఁడు.)

[అంతట వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సుద—ఓయీ! వసుకామా! నీవు భానుమతిని ప్రసన్న హృదయురాలినిచేసినావా?

వసు—నేనామెను ప్రసన్నచిత్తురాలిని చేసినాను.

సుద—దానిగుణ మెంతవఱకు కుదిరినది?

వసు—కొంతవఱకు కుదిరినది. ఆమె నేననుకొన్నదానికంటె నిశ్చయముగా నాయందు బహుగుణములెక్కువ ప్రేమనే కనఁబఱచినది.

సుద—నాకన్నతల్లి నీయెడల గౌరవముతో నడుచుకొన్నదా?

వసు—అవు నాకన్నతల్లి నాయెదుట నత్యంతగౌరవముతో నడిచినది.

సుద—ఈమాట వినఁగలుగుటచేత నేను పరమానందభరితుఁడనగుచున్నాను. దానిసౌందర్యము చూడఁగానే నీకాశ్చర్యము కలుగలేదా?

వసు—నిశ్చయముగా నేనత్యాశ్చర్యపడినాను. మీకొమార్తె కిప్పుడు వయస్సెంత?

సుద—వయస్సా? పందొమ్మిదింటిలో మూఁడు తగ్గించు. పదునాఱు సంవత్సరములున్నవి.

వసు—పదునాఱా?

సుద—అంతకంటె నొక్కదినమయినను హెచ్చులేదు.

వసు—అల్లాయనపక్షమున ఆయీడు కామె మిక్కిలి ముదురుదనముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

సుద—అలాగా? కానిమ్ము. అంతకంటె చక్కని దానిని నీ వెక్కడను జూచియుండవు.

వసు—ఎప్పుడప్పుడొకానొకతెను మాత్రము చూచుచుందును.

సుద—నీకు భానుమతియందు మాతృపోలికలక్షణము లగపడలేదా?

వసు—(తనలో) కావలసినన్ని కుటుంబ లక్షణములు కనఁబడినవి. నాకామె వేలకుటుంబినిగా నేలోఁ జేసనది.

సుద—దానికన్నులయందు తండ్రిపోలిక లేదా?

వసు—(తనలో) తండ్రిపోలికకు సులోచనములు మాత్రము తక్కువ.

సుద—దానిముక్కు మేనత్తను, నొసలు తనతల్లిని పోలియుండలేదా?

వసు—(తనలో) ఒక్కనొసలేకాదు ముఖమంతయు మత్తవనే పోలియున్నది.

సుద—ఓవసుకామా! వినుము. భానుమతి యెంతసుందరదర్శనాలో యంతవిధేయురాలు కూడ నయినపక్షమున, దానిదిపయియుండలంకారములచేత తాత్కాలికముగా వచ్చినట్టి సుందరముగాక స్థిరమయిన స్వాభావిక సౌందర్యమును నీకే యనుభవము కాఁగలదు.

వసు—అట్లే యనుభవ మగును. ఆమె ప్రాయము పదియారు సంవత్సరములే యయిన పత్నియువ. ఆమెతనకంటె రెట్టింపువయస్సు దాని ముఖసౌందర్యమును పొంది యున్నదని నాకిప్పుడే యనుభవ మగుచున్నది.

సుద—ఏమీ? వసుకామా? నీవు భానుమతిని పరిహాసము చేయుచున్నావా యేమి?

వసు—పరిహాసముకాదు. సత్యమే పలుకుచున్నాను. నిజముగా నీవు నీకొమార్తె సౌందర్యవతి యనియే తలఁచుచున్నావా?

సుద—నాకన్నులతో చూచినయెడల, దానికంటె సౌందర్యవతి యీ యుజ్జయనీ నగరములో నుండదు.

వసు—నేను నాకన్నులతోఁ జూచినాను. నేను వీధులలోఁ జూచెడు సామాన్య స్త్రీలకంటె నాకామెయం దాధిక్యమేమియుఁ గనఁబడలేదు,

సుద—అట్లయిన నీవుగుడ్డివాఁడవు.

వసు—కాదు. నీవుతప్పక పుత్రికాపక్షపాతివి.

సుద—ఏమీ! నాకు యుక్తాయుక్త వివేకమే లేదా? మేలిమిబంగారువంటి శరీరమును, కలువలనుమించినకన్నులును, చంద్రబింబమువంటి ముద్దుమొగమును, మల్లెమొగ్గలవంటి పలువరుసయు, కిన్నరవంటి మృదుమధురస్వరమును, సౌందర్యముకాక పోయినయెడల మఱియేది సౌందర్యమగునో నాకు తెలియకున్నది.

వసు-ఔరా! బిడ్డను తండ్రియెటువంటి కన్నులతోఁ జూచుచున్నాఁడు? ఆమెయందు నీవిప్పుడువర్ణించిన లక్షణములన్నియు విపరీతములుగానున్నవి. ఆమెశరీరమార్దవము కంబళిపడ్డవలె నున్నది; ఆమె నేత్రముల యందమెల్లను మెల్లకన్నులు కాకపోవుటయే; ఆమెదంతములు మల్లెమొగ్గలవలె లేకపోయినను వీణెమెట్లవలె నగుడుదిగుడుగా నున్నవి; ఇఁక నామె తియ్యని కిన్నరస్వరమో బొంగుపోయి పిల్లలూదెడు బూరను మించియున్నది.

సుద-ఓరి చండాలుఁడా! నీవిక్కడ నన్నవమానపఱుపవచ్చినావురా? తక్షణము మాయిల్లువిడిచి లేచిపో.

విజ—(వెలుపలనుండివచ్చి) బాబయ్యగారూ! ఈవివాద మెందుకు.

సుద-విన్నావా? ఈపాషండుఁడుసిగ్గులేక నీచెల్లెలు చక్కనిదికాదనుచున్నాఁడు.

విజ—ఇతఁడుగుడ్డివాఁడయినను కావలెను; లేదా తలక్రొవ్విన మదోన్మత్తుఁడయినను కావలెను.

వసు—(తనలో) నామీఁద వీరిద్దఱు నేకమగుచున్నారు. ఈవిషయములో నేనతిదూరము పోయినాను.

విజ—ఇందులోతప్పక యేదోపొరపాటున్నది. ఇతఁడుచూచిన దొకవేళ నా చెల్లెలు కాదేమో.

సుద-ఇతనివలెనే నీవును పెద్దమతిమాలినవాఁడవగుచున్నావు. ఇక్కడ భ్రమకవకాశమేమున్నది? భానుమతిని గదిలోపెట్టి తాళము వేసి తాళముచెవి నాయొద్దనుంచుకోలేదా? మనపరిచారిక తీసికొనిపోయి యితనినినీచెల్లెలుగదిలోవిడిచిరాలేదా? ఇందులో పొరపాటేమున్నది? లేశమునులేదు. ఈపాషండుఁడు బుద్ధిపూర్వకముగానే నన్ను పరాభవపఱుపఁదలఁచుకొన్నాఁడు. మనగృహమునకతిథియైపోయినాఁడుకాని లేనియెడల నన్నిట్లవమానపఱిచినందుకు నాముసలికత్తి యీపాటియితనిని యమగృహమున కతిథిని జేసియుండును.

వసు—(తనలో) ఈగొడవలోనుండి నేనేలాగునైనను బయలఁబడవలెను. భానుమతి చక్కనిదికాకపోయినను, భానుమతి తెచ్చెడి యరణము మిక్కిలి చక్కనిది. అరణముపోనియ్యకూడదు. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నిన్ను పరిభవపఱచవలెనని నాయుద్దేశ మెంతమాత్రమును కాదు. నాప్రియురాలిమీఁద నాకెంతో ప్రేమయున్నది. మేలు కలిగినను కీడుకలిగినను తప్పక మీకొమార్తెను వశపఱచుకొని వివాహమాడవలెననియే నానిరంతర ప్రార్థన. నేను పరిహాసము చేయలేదని ప్రమాణము చేసి చెప్పఁగలను.

సుద—ఛీఛీ! అతిప్రసంగము చేసి నాకుమఱింతకోపము తెప్పించకు. నీవాలకము చూచిన నాదేహము మండుచున్నది.

వసు—బావా! ఈయన క్రాగ్రహము హెచ్చగుచున్నది. ఈయనను గట్టిగా పట్టుకొమ్ము. అయ్యో! మీరు కోపావేశవివశులైయున్నారు. నేనిక్కడనుండి పాఱిపోవలెను.

సుద—నీవుదొంగవు. పట్టిపనికిమాలిన వాఁడవు. ఇక్కడనుండి లేచిపో.

వసు—మామా! రమ్ము. ఇఁక పరియాచకము చాలించి మనముకార్యాంశమును మాటాడుకొందము.

సుద—ఏమీ!

వసు—ఆహా హాహాహా! నేను నవ్వులాటకు మీకొమార్తెను చేసిన యీదూషణము నిజము చేసి తప్పుపట్టినయెడల, నేనుచెడినవాఁడనేకదా?

సుద—నీయుద్దేశమదికాదా?

వసు-ఎంతమాత్రమును కాదు. మీకెంతకోపమువచ్చునో చూడవలెనని యీదొంగ తాళిమాటలన్నాను.

సుద—సరిసరి. అంతేకదా! నీవు పరిహాసకుఁడవు కూడనని నేనీవఱకెఱుఁగనే-పోతిఁగను. అహాహాహాహా! దైవములోడు! నీవన్నమాటలకు నాదేహము తెలిసినంతే

కోపము వచ్చినది. ఇప్పుడు భానుమతి నీమనసువచ్చిన చక్కని ఱేఁడయ్యారియేకదా?

వసు—చక్కనిదాయని వేఱేఅడుగవలెనా? రంభ నీకొమార్తెకాలికి దాస్యము చేయుటకు పనికిరాదు.

సుద—ఓజిత్తులమారి పెండ్లికొడుకా! దగ్గఱగావచ్చి నాకొక్కసారి నీకౌఁగిలి యిమ్ము. ఈవిఘ్నమువల్ల కార్యము భగ్నమయినదనుకొన్నాను. కాలేదు.

విజ—(తనలో) ఈకలహముముదిరి కార్యవిఘాతమగునని నేనెంతోయాళపడినాను. ఈమాయలమారి పాషండుఁడు నాకాశాభంగము కలుగఁ జేసినాఁడు.

సుద-కోపవేగముచేత నాలుకతడియెండిపోయినది. లోపలికిఁబోయి దాహశాంతి చేసికోవలెను. భానుమతీ! నీపంచగత్తెవు కావఁట! అహహహా! ఇదిమంచి పరిహాసము.

వసు—(తనలో) ఇదిపరిహాసమేకాదు. సత్యమే.

సుద—ఓవిజయవర్మా! నీ కాఁబోవుబావకు విజయముకోరుము.

విజ—ఓయభినవబృహస్పతీ! మనకుభోజనవేళయయినది. నామనస్సులో నీమీఁది కోపమేమయిన దిగఁబడినయెడల, అప్యాయముగా భోజనముచేయఁగానే యడుగునఁబడిపోవును. పోదములెమ్ము.

గీ. సరస సల్లాపములకన్న శాంతవచన
సముదయముకన్నఁ గడువేగఁ జల్లపఱుచుఁ
బుష్టికరమైన యిష్టాన్న భోజనంబు
కాఁకనొందిన మనసున గడియలోన.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౮. రంగము—వసుకాముని గృహము.

[భానుమతి ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—తండ్రియింటినుండి పాఱిపోయివచ్చి మనస్స్వస్థతలేక నావలెపరితపించు కొమార్తెలోకములో మఱియెవ్వతెయైన నుండునా? నాకుభర్తకాఁ గోరియున్న వానిచేతనే నేనిప్పుడు నాప్రియుని వెదకించుచున్నాను. నాతండ్రి మెచ్చినవరుఁడు నేను మెచ్చినవరుని దెచ్చుటకయి పోయినాఁడు. ఆహా! ఇష్టులరాకను కోరి నిరీక్షించుచున్న కాలము దుస్సహమయి మనస్సు నెంతవ్యాకుల పెట్టుచుండును!

ద్విపద.- కాలమా! రెక్కలు గట్టుకొంటివు
హేలాగతినినిల్వ కెగసెదవంచు
నేకవి నినుఁదొల్త నిలనువర్ణించె
నోకాని యాతఁడీయుర్విలోఁదాను
బ్రియురాలినెన్నఁడు బెడఁబాయనట్టి
వయసువాఁడయి యుండవచ్చు సత్యముగ
దినమొక్కటేనియుఁ జిన్నఁగాఁదాను
జెనుపొందువలపుతోఁ బ్రియురాలిఁబాసి
విరహాగ్ని వేఁగిన వెంగలియెవఁడు
పరగెత్తువటంచుఁ బలుకునునిన్ను?

[అప్పుడు చంద్రకేతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

భాను—అన్నా! కామపాలుఁడు దొరకినాఁడా?

చంద్ర—సోదరీ! నాకతఁడెక్కడను కనఁబడలేదు. నామిత్రుఁడయిన వసుకాముఁడిప్పుడాతని నేలాగునయిన పట్టుకొని యిక్కడకుతీసికొని రాకమానఁడు.

భాను—ఎంతసిగ్గుచేటు! అతనిజాడతీయుటకయి నీవు నీచుఱుకుఁదనము నుపయోగింపలేదా? నీప్రాపునమ్ముకొనియున్న యీసహోదరికి చూపవలసినయుపచారమదే కదా?

చంద్ర—సోదరీ! నీపనిలో నే శ్రద్ధ యెంతమాత్రమును చేయలేదు.

భాను—కామార్తయయి ప్రియునిరాక వేచియున్న నాయకిమనస్సునకు జాగుచేసిన యొక్కొక్కనిమిష మొక్కొక్కయుగముగాఁదోఁచి యెంతదుర్భరముగానుండునో మీయిద్దఱిలో నెవ్వరికయిన తెలిసియుండినపక్షమున మీరిట్లు కాలహరణము చేసియుండరు.

చంద్ర—అయ్యో! నాకాయవస్థపూర్ణముగా తెలిసినదే.

భాను—అట్లయిన, నీవొకసుందరిని కామించియుంటివి కాఁబోలును.

చంద్ర—ఓహో సోదరీ! పూర్వమొకసారి నేనును శృంగారనాయకుఁడనయి తిరిగిన [illegible] నే ముందెప్పుడును స్త్రీపేరుతలపెట్టకుండ నాకా యొక్కసారితోనే బుద్ధివచ్చినది.

భాను—నీప్రియురాలంత నిర్దయురాలుగా నుండినదా?

చంద్ర—ఆమె యెల్లప్పుడును దయావిహీనురాలుగానే యుండిన యెడల నేను సుఖినే యయియుందును.

సీ: నాప్రియురాలవు నామీఁదఁజాలినవ్వు పాలయింపకున్న నే భోగులనింత
కృశియింపవలదంచు, నిదె వరించెదనంచు, సగమాయుకామాగ్ని రగులుకొలిపి
యెంతనిర్దయురాలొ యెఱుఁగు మావలనింతె తాను బెంచినయాశ తఱిగివేసె
నటునిటు గాలికి నల్లలనాడెడు పగిలిపోయినయోడ పయినిలిచి
దానివిడనాడి క్రింది సంద్రంబులోన
పడఁగనుంకించి దరియందుఁ బడుగురార్వఁ
బ్రాణములువచ్చి యొడ్డుచేరకయె యోడ
మునుఁగుచున్నవాఁడును నింతవనట గనఁడొ.

భాను—అదుగో నీమిత్రుఁడు కామపాలుని తీసికొనివచ్చుచున్నాఁడు. నేనొక్కనిమిష మీగదిలో దాఁగియుండి వారిని భ్రమింపఁజేసెదను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

[అప్పుడు వసుకాముఁడును, కామపాలుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామ—ఓయీ! నీవు నిశ్చయముగా పొరబడి యుందువు. నన్ను సుదంతకామిని వెదకి తెమ్మని నిన్ను బంపినదా? ఇట్టిదెంతమాత్రమును జరిగియుండదు.

వసు—వృథావాదమెందుకు? ఇంకొక్కనిమిషములో సర్వమును నీకే తేటపడును. ఓచంద్రకేతుఁడా! ఆమె యెక్కడనున్నది?

చంద్ర—(వ్రేలితో తలుపువంకఁ జూపుచున్నాఁడు.)

వసు—ఆగదిలోనా?

కామ—ఆమె నిజముగానే యిక్కడనున్నపక్షమున, చిరకాలము నుండి తన మనోహరుఁడుగానున్న నామిత్రుని యొద్దకుఁ దన్ను తీసుకొనిపొమ్మని వేఁడుకొను నిమిత్తమయి నన్నిక్కడకు రప్పించియుండును.

వసు—అందు నిమిత్తము కాదని నేను దృఢముగాఁ జెప్పఁగలను. ఆమె కుఁగావలసినవాఁడవు నీవే. నీవు తప్ప మఱియెవ్వరును కారు. నీనిమిత్తమయి ప్రాణములు విడుచుచున్న సంపూర్ణయౌవనవతియైన సుందరీతిలకము వద్దకు నిన్ను బోధించి పంపుటకే మాకిక్కడ శ్రమపడవలసి వచ్చుచున్నది.

కామ—నన్నెందుకు నిర్బంధపఱచెదవు? నాకాసుందరిమీఁద ననురాగము లేదు.

వసు—భానుమతిమీఁదనున్నది కాఁబోలును! నామాటనమ్ముము. ఇప్పుడక్కడ కేకమయినను నీయాశకవకాశము లేదు. రెంటికిని చెడక నామాటవిని నిన్ను వెదకికొనుచు వచ్చిన యీభాగ్యదేవత నయినను దక్కించుకొమ్ము.

కామ—మిత్రుని యాశాభంగము గలుగఁజేయుట న్యాయమా?

వసు—రాజ్యాంగ విషయములో వలెనే కామవిషయములోను న్యాయముతో పని లేదు. వలపునిష్ఠ దొంగనుగాఁ జేయలేక పోయిన పక్షమున, నీవు తన్నని వంచ్చు గల్గవాఁడవు కానేకావు. రమ్మ నీవొకసారి లోపలికిపోయి యామెతో మాటాడి యయినను రమ్ము.

కామ—అంతపని చేయుటకు నాకాక్షేపణ యేదియుంలేదు.

వసు—(తలుపుతీసి) అదిగో! అదిగో! ఆమె కిటికీవద్దనున్నది. లోపలికి పొమ్ము. (అని కామపాలుని లోపలికిత్రోచి తలుపోరగా వేసి) ఓచంద్రకేతూ! ఇప్పుడు నేనీతనిని బోనులోత్రోచినాను. ఇఁక లోపల వీరేమిచేయుదురో నేనిక్కడనుండి తొంగి చూచుచుండెదను. అతఁడు దిగ్భ్రమనొంది వెఱ్ఱివానివలె చూచుచున్నాఁడు.—ఆమెవచ్చి బుజ్జగించుచున్నది—మిత్రుఁడా! చూడు, చూడు. అతఁడు దారికివచ్చుచున్నాఁడు—అవు నవును. అతఁడిఁక తన న్యాయమును గీయమును శీఘ్రముగా నే మఱచిపోవునులే.

చంద్ర—చూడు! ఇప్పుడు వారిద్దఱును నవ్వుకొనుచున్నారు.

వసు—అవునవును. వారు నవ్వుకొనుచున్నారు. అతఁడిప్పుడు చెప్పిన ప్రియమిత్రుని దురదృష్టమును తలఁచుకొని నవ్వుచున్నారు కాఁబోలును. అయ్యో! పాపము వీరతనికొంప తీసినారు.

చంద్ర—అతఁడిప్పుడామె చేయి ముద్దుపెట్టుకొనుచున్నాఁడు.

వసు—అవు నవును. వీరిద్దఱును సమాధాన పడినారు. ఇతఁడు వలలో తగులుకొన్నాఁడు; ఉరులలో చిక్కుకొన్నాఁడు. ఓప్రియమిత్రుఁడా! మనకృషి ఫలించినది; నాబుద్ధి పనికివచ్చినది. నేనిఁక బృహస్పతినే; అపర బృహస్పతిని.

చంద్ర—అవలనెవరో నీవున్నావాయని యడుగుచున్నారు. నేనుపోయిచూచి వచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

[కామపాలుఁడును, భానుమతియు ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామ—ఓయీ! వసుకామా! సుదర్శనవర్మ గృహమునందు నీకు విజయము కల్గుట నిశ్చయమని యీమె నాకునమ్మకము పుట్టించినదిగనుక, ఇఁక నేనక్కడ న్యాయస్థుత్వమును పూర్ణముగా వదలుకొనెదను.

వసు—అంతకంటె తెలివిగలపని మఱియొకటిలేదు. నీమిత్రుని మోసముచేయుట నీవిప్పుడంత గొప్పగా విచారింపవలసినపని లేదు. కామవిషయములో మోసముచేయుట నింద్యార్థము కాదు! అవునా? సుందరీ!

భాను—ఎంతమాత్రమును నింద్యార్థముకాదు; నీవిట్టియభిప్రాయము గల్లవాఁడవై

వయినందుకు నేను ముఖ్యముగా సంతోషించుచున్నాను.

వసు—ఆమాట నిశ్చయము. చేతనయినపక్షమున నన్నెవ్వరైనమవచ్చియిప్పుడు మోసముచేయనును. ఓయదృష్టవంతురాలా! నేనిప్పుడు నిన్నాశీర్వదించెదను. మీరు వివాహముచేసుకొని సుఖమనుభవింతురుగాకయని నామనఃపూర్తిగా కోరుచున్నాను!

భాను—మీకటువంటికోరిక యున్నపక్షమున, మాసుఖమునకడ్డమువచ్చువారు మఱియెవ్వరును లేరు.

వసు—ఓకామపాలా! ఇఁకమనము ప్రతిపక్షులముకాము. ఇప్పుడు మనమిద్దఱము మిత్రులమగుదము.

కామ—అవశ్యముగానగుదము.

వసు—ప్రతిపక్షి విషయమయి యింతదయగలిగి నావలె నీలాగున శ్రమపడువాఁడెక్కడనో యొకానొకఁడుండునుగాని యందఱు నట్టివారుకారుసుమా.

కామ—అందుకుసందేహమేమి? అటువంటివాఁడీభరతఖండమునందునీవొక్కఁడవుతప్ప మఱియెవ్వఁడు నుండునని నేననుకొనను.

వసు—మంచిది. ఆసుందరియెడ నీకుఁగలసంబంధమంతయువదలివేసెదవుగదా?

కామ—నిశ్చయముగా వదలియేవేసినాను.

వసు—అక్కడ నీకింకను కొంచెమాసవిడువక బాధించుచున్నదేమోయని నాకు శంకకలుగుచున్నది.

కామ—నీతోడు! లేదు. ఆయాశ నేనుపూర్తిగా వదలుకొన్నాను.

వసు—ఆమెధనముమీఁది యాశయని నాయభిప్రాయము.

కామ—నాకదియులేదు. ఆమెకున్నది సర్వమును నీవుయథేచ్ఛముగాపుచ్చుకో వచ్చును.

వసు—ఈబేరములో నీకేలాభమున్నది. అక్కడకొంచెము ధననష్టముకలిగినను నీకిక్కడధనమునకిరువదిరెట్లెక్కువ సౌందర్యలాభముదొరకినది. ఓసుందరీ! ఇప్పుడు నీకొక్కరహస్యము చెప్పెదను. నేనీసాయంకాలము లోపలనే భానుమతిని తీసికొని వత్తునుసుమా!

భాను—ఆలాగునసా?

వసు—అవును. తండ్రిచేతిమీఁదుగా తానుభర్తను గ్రహింపనని యామె ఱట్టుపెట్టుకొన్నది. ఆమెతోఁగలిసి నన్నుద్యానవనములో సంచారము చేయనిచ్చుటకు తండ్రినొడంబఱిచి తాళము చెవి తెచ్చినాను. అక్కడనుండియే మేమిద్దఱమును మఱలి వానికన్నులుకప్పి మెల్లగా తప్పించుకొనిపాఱిపోఁదలఁచుకొన్నాము.—

భాను—సుదర్శనవర్మకీసంగతి తెలియనే తెలియనియ్యరా?

వసు—ఎంతమాత్రమును తెలియనియ్యము. మామెలఁకువయంతయు నిందులోనే యున్నది. ఈయుపాయముచేత నేనతనినెట్లు మోసము చేయుచున్నానో నాచమత్కారము కనిపెట్టినావా? ఓరి యొక్కచిల్లిగవ్వయైన నియ్యనక్కఱలేకుండ నే నా ముద్దరాలి ధనమంతయు దక్కించుకొనుచున్నాను. నామంత్రాంగశక్తి యిప్పుడు నీకు స్పష్టముయినదిగదా? నావద్దనింద్రజాల మహేంద్రజాలములున్నవి.

కామ—అహాహాహా! నీవెక్కడ? మటుమాయలమారివి. మాయలయందు నీ వాశంబరాసురుని చంపిపుట్టినావు.

వసు—ఒకవేళ నీవిది మోసమందువేమో! అందులోనైనను నా తెలివికి మెచ్చుకొన్నావా? నేను శంబరాదులనుమించిన మోసగాఁడను.

కాను—నీ వంతవాఁడవయిన నగుదువు. నీవఖండప్రజ్ఞావంతుఁడవు.

వసు—నిజము తెలిసినతరువాత సుదర్శనవర్మ యింటివద్ద కడుపులుబ్బ నవ్వుటకు మనకెంత వినోదమయినను కలుగును.

భాను—కావలసినంత వినోదముకలుగునని నేను వ్రాసియియ్యఁగలను. నిజము వెల్లడి యయినప్పుడు మాకు పట్టరాని సంతోషముకలుగును అహాహాహా!

[అప్పుడు చంద్రకేతుఁడు మరల ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

చంద్ర—ఓవసుకామా! భానుమతి వేడుకనిమిత్తమయి నీవు పాడింపఁ దలఁచుకొన్న వీణాపాటకులువచ్చి వాకిట నిలిచియున్నారు.

వసు—వారిపని యిప్పుడులేదు. ఆపాటకులకు నేనుకొంచము సొమ్మియ్యవలసి యున్నదిగనుక వారిని తీసికొనిపోయి నేను సమాధానపఱిచి వచ్చెదను. నన్ను క్షమించెదరా?

భాను—అవశ్యముగా పోయిరావచ్చును.

వసు—నామిత్రుఁడు మీయొద్దనుండును. మీరితనిచేత కావలసినపని చేయించుకోవచ్చును. ఓసోదరీ! నీకు నేను పరమ విధేయుఁడను. ఓకామపాలా! మీరు సుఖులయియుందురుగాక! (తనలో)ఈకామపాలుఁడమాయికుఁడయిన బుద్ధిహీనుఁడు. ఇతనిని నాచేతిలో తోలుబొమ్మ నాడించినట్లాడించుచున్నాను. నేను దివ్యమయినపని చేసినాను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

భాను—ఓచంద్రకేతూ! నీవు మరల నాకు మార్గదర్శివయి శారదామఠమునకు నన్నుఁగొనిపోయి విడిచివచ్చెదవా?

కామ—ఓప్రియురాలా! నీవక్కడకేలపోవలెను?

భాను—దానికి వేఱొకకారణమున్నది. నీవు నావెంట వచ్చుచుండఁగా మనల నెవ్వరును జూడఁగూడదు. అక్కడనుండి నేను మాతండ్రికొకలేఖ వ్రాసెదను. ఏ కారణముచేత నేనిల్లువిడిచి రావలసివచ్చినదో విశదపఱచిన పక్షమున, ఆతనిమనసొక వేళ కరఁగవచ్చును.

కామ—నాకాయాశ లేశములేదు. ఓహృదయేశ్వరీ! ఇఁకనీవొక్క యీ బాహులనే శరణము చేసికొనవలెను.

భాను—తాలిమివహించి కొంచెము సేపోర్చుకొనియుందము. అక్కడినుండి నాతండ్రి నన్ను బలవంతముగా తీసికొనిపోలేఁడు. కొంతప్రొద్దుండఁగానే నీ వక్కడకువచ్చి నన్ను కలిసికొమ్ము. నీకప్పుడు సమస్తమును తెలుపుదు చేసెదను.

కామ—నీవు చెప్పినట్లు చేసెదను.

భాను—మిత్రుఁడా! రమ్ము. ఓకామపాలా! ఈచంద్రకేతుఁడును నీవలెనే పూర్వమొకసారి కాముకుఁడయి యున్నవాఁడేసుమా.

కామ—అట్లయిన పక్షమున మనమీతనియందుంచిన విశ్వాసగౌరవ మితనికి చక్కఁగా తెలియును.

చంద్ర—నేనెప్పుడును మీయెడల విశ్వాసఘాతుకుఁడను కాఁబోను.

సీ. చిత్తజుఁడొకసారి చిత్తంబులోపల నతిథియై యున్నన లందియుండి
యేగినపిమ్మట నెదలోన నెప్పుఁడు గామార్తునెడజాలి కదలకుండు
యాత్రాపరాయణులైన మహాత్ములు తాముపసించిన తావులెల్లఁ
బావనంబులుచేయుపగిదిని గాముండు నొకసారియున్న తానుండినట్టి
స్వాంతములనెల్లఁ బరిశుద్ధ పఱచిపైచి
వెనుకఁ దనచిహ్నమునుగాఁగ విడిచిపోవు
స్థిరముగా నాత్మలోఁ గనికరము కరము
తన్ను మఱచిపోయిన యనంతరముకూడ.

(అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

తృతీయాంకము.

---

౧. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోని పుస్తకనిలయము.

[సుదర్శనవర్మయు సేవకుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

వసు—నేనుపుట్టి బుద్ధియెఱిఁగినతరువాత నాకిటువంటి యద్భుత మెప్పుడును కలుగలేదు. ఏమియీవింత భానుమతియే వసుకాముని తీసికొని లేచిపోయినదిగా!

నేను వివాహము చేసుకొనదలఁచుకొన్న పురుషునితోనే దొంగతనముగా పాఱిపోయినదా? తనభర్తనే తగులుకొని పోయినదా? ఇట్లుజరిగియుండదు.

సేవ—మీరు వీథిలోనికి వెళ్ళబోవునప్పుడు వారుద్యానవనములో తిరుగుటకు మీవద్ద సెలవు పొందినారని యామెపరిచారిక చెప్పుచున్నది. మేముపోయి చూచునప్పటికి పూలతోఁటలోనిలతాగృహము తలుపుతీయఁబడియున్నది; అప్పటినుండియు వారిజాడ యెక్కడను తెలియరాలేదు.

సుమ—సరే. నాకిదియేమో మాయగానున్నది. ఏమినిర్ణయించుటకును వీలుకనబడదు. ఇందులో నాకు తెలిసికోశక్యముకాని పిశాచప్రేరణ యేదోయున్నది.

[మఱియొక సేవకుఁడు లేఖపట్టుకొని ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేవ—ఇదిగో మీకు వసుకాముని యొద్దనుండి కమ్మవచ్చినది.

(అని యిచ్చి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుమ—ఇప్పుడీలేఖవల్ల నిజము తేటపడనచ్చును. ఓవసుకామా! నీవెంతటి వాఁడవురా! ఇందులో నేమున్నదో చదివిచూతము. (అని చదువుచున్నాఁడు.)

"ఆర్యోత్తమా! నేను నీకొమార్తెను తీసికొనిపాఱిపోవుట మీకత్యాశ్చర్యకరముగానుండును"—సందేహము లేదు. ఇది నిశ్చయముగా వీనిపనియే. నాకాశ్చర్యముగా నేయున్నది.—"మా ప్రథమ సందర్శన సమయముననే నేనామె హృదయమును నావశము చేసికొన్నాను."—ఓరి రాక్షసుఁడా! నీవశము చేసికొన్నావు—"మందభాగ్యముచేత మీచేతిమీఁదుగా తాను భర్తనుపొందనని యామె ఘోరప్రమాణము చేసికొన్నందున, నేనామె పిచ్చికోరికను చెల్లింపవలసి వచ్చినది"—ఆలాగునా? ఆలాగునా?—"మేము శీఘ్రముగా నేవచ్చి మీపాదములమీఁదపడఁబోవుచున్నాము; ఈయవివేక కార్యమును మనసులో పెట్టుకోక మీరల్లుని నాశీర్వదింప సంసిద్ధులయి, యుందురని నమ్ముచున్నాను. ఇట్లు విన్నవించు

మీవిధేయ సేవకుఁడు—వసుకాముఁడు"

ఇదియెంతపిచ్చియాలోచన! ఆసమయమునందు నాకొమార్తెనేదో పిశాచ మావహించియుండి యిట్లుచేయించియుండును. ఈప్రాతఃకాలమువఱకును ప్రాణముపోయినను తానాతనిని వివాహము చేసికోననుచుండినది. అప్పుడే సాయంకాలమయినను కాకమునుపే యతనితోనే పాఱిపోయినది! పోనిమ్ము. వారియుద్దేశ మెట్టిదయినను జరుగవలసినది నాయిష్టమే జరిగినది. ఇఁక తక్కినవిషయములలో వసుకాముఁడు నా [illegible] ప్రకారమే నడుచుకొనునని నమ్మెదను.

[సేవకుఁడొక లేఖపట్టుకొని మరల ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేవ—ఈకమ్మ మీకొమార్తెయైన భానుమతి-మీకిమ్మని పంపినదనియెవ్వఁడో తెచ్చినాఁడు. (అని చేతికిచ్చిపోవుచున్నాఁడు.)

సుద—(పుచ్చుకొని) ఏమీ! ఈవ్రాఁత నేనెఱుఁగుదును. ఇది నాకూఁతురు వ్రాసినది. ఇద్దఱుకు వేలువేలుగా జాబులు వ్రాయవలసిన పనిలేదే! అయినను భానుమతి యేమిచెప్పునో చూతము. (అనిచదువుచున్నాఁడు.)

"ఓప్రియజనకుఁడా! నే నవివేకినినయి యింత సాహసకార్యముచేసి యిప్పుడు నిన్నెట్లు క్షమింపవేఁడుకోఁగలను? ఈయుద్దేశముతో పాఱిపోతినని నే నేనోరు పెట్టుకొని చెప్పఁగలను?"—ఇంతేకద? ఆయుద్దేశమేమో యిప్పుడు వసుకాముఁడు చెప్ప నేచెప్పినాఁడు. ఈలేఖలువ్రాసినప్పుడు వారిద్దఱు నొక్కచోట లేరనుకొనె దను—"నిరాదరముకలిగినప్పుడు నాహృదయమెంతయాగ్రహపరవశ మగునో, సదా దరముకలిగినప్పుడంత దయార్ద్రమగునని మీకువిశదమయియే యున్నది."—సరి సరి! ఇప్పుడు గుట్టంతయు బయలికివచ్చుచున్నది- కామపాలుఁ డనాదరముచేయఁగా వసు కాముఁడుచేసిన యాదరమునుబట్టి దానికతనియందు దయపుట్టినది. అవునవును. ఇప్పటి కంతయు స్పష్టమయినది. ఆపయిని—"నన్ను దేవతనుగాభావించిపూజించెడు నామనో హరుఁడే నాకుభర్తకాఁబోవుచున్నను, నేనింకను వివాహముచేసికొలేదు."—అవు నవును. వసుకామునికి భానుమతి పంచప్రాణములలో నొకప్రాణము—"ఇప్పుడు మీ యంగీకారమును పొందునంతటిభాగ్యము నాకుపట్టినయెడల, నేనుసంపూర్ణసుఖవంతు రాలనగుదునన్న నమ్మకముతో ప్రతిక్షణమునుమీప్రత్యుత్తరమునకెదురుచూచుచుండు

మీప్రియపుత్రిక—భానుమతి."

నాయంగీకారముకావలెనా? నిశ్చయముగా నీవివాహమునకు నేనంగీకరించెదను. నా కింతకంటె సంతోషము మఱియెప్పుడునుగలుగదు. నేనువెంటనే నాయనుమతి తెలుప వలెను. మూర్ఖపుపట్టుపట్టుటయెప్పుడును మంచిదికాదు ఓరీ! దారకా!

సేవ—(ప్రవేశించి) అయ్యా! ఏమిసెలవు?

సుద—ఈరెండవలేఖ తెచ్చినవానినుండుమని, మొదటివానితో మంచిదిపొమ్మన్నానని చెప్పు, నీవులోపలికిఁబోయి కాగితమును కలమును సిరాబుడ్డియుఁ తీసికొనిరా.

సేవ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుద—పాపము! ఉయ్యాలవలె కొట్టుకొనుచుండు భానుమతిమనస్సిప్పుడుశాంతి పెుందునాయని నాకత్యాతురముగానున్నది. ఓరీ! దారకా! ఓఘటకా!

(అని పిలుచుచున్నాఁడు.)

[ఇద్దఱు సేవకులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఈరాత్రి బంధువులకందఱకును మనయింటవిందుగనుక, పిండివంటలతో వంటకావలెనని లోపలికిపోయి చెప్పు. వంటలవారిని వేగిరము పిలిపించుమను. మంచి కూరలు చేయించవలెను. సంగీతముపాడుటకయి పాటకులకు వర్తమానము పంపు. తిన్నఁగా విన్నారా?

సేవ—చిత్తము. విన్నాము.

సుద—ఈరాత్రియెవ్వరువచ్చినను మనయింటభోజనమునకడ్డఁకియుండఁగూడదు.

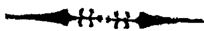
సేవ—(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సుద—ఈరాత్రి వేడుకకు విలువలేకుండఁ జేయవలెను. ఈరాత్రినాచర్యచేత ముసలివాఁడు కూడ వేడుకసమయమందెంత యుత్సాహముతోనుండఁగలఁడో యందఱకిని తెలియనట్టుచేసెదను.

ద్విపద. పగలెల్ల నరసంపుఁ బలుకులఁగడపి
తెగువమైరాత్రులు తిని త్రాగి త్రుళ్ళి
కలములఁ దులఁదూఁగి కష్టములేక
యెలబ్రాయమునఁ దొల్లి యేనున్నయపుడు
వ్యసనమన్ పేరైన నాలించియెఱుఁగ;
నిసుమంతయున్న నాయీడెపోఁద్రోలుఁ
మిగిలి యింకనునున్న మృష్టాన్నభుక్తి
యెగమీటువద్దాని నించుకలోని.
తుదకిప్పుడింత నాదోశ్శక్తితగ్గి
ముదిమి పైకొనినన్ను మూసంబుచేసెఁ
తలవెండ్రుకలుకొన్ని తలపైనినిలిచెఁ;
నిలిచిన కొన్నియు నెఱసి పీచయ్యెఁ;
వసుధ సుదర్శనవర్మ కట్లయిన,
నిసుమంతె యుత్సాహమేనియుఁబోదుఁ
వయసువచ్చినఁగాని వడి యించుకంతె
యయినను జావ లేదని నిశ్చయంబు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

౨. రంగము—వీధిలో వినోదమంటపము.

[విజయవర్మయు దామోదరుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

విజ—ఏమి? నీవింతమాత్ర మామెజాడతీయలేకపోయినావుగదా! ఆమెయెక్కడకు పోయియుండునో నీవూహయైనను చేయలేవు. ఓసుదంతా! ఓసుదంతా!

దామో—నాకామెజాడయెంతమాత్రమును తెలిసినదికాదు. ఆమెతండ్రియొద్దనుండిపాఱిపోయినదనిమాత్ర మెక్కడఁజూచినను గుంపులుకూడి చెప్పుకొనుచున్నారు. మాధవసేనుఁడామెను వెదకిపట్టుకొనవలెనని బయలుదేఱినాఁడన్న మాటకూడ సందటి నోళ్ళలోనున్నది. ఆమెయెక్కడకు పోయినదోయేమైనదో మాత్రమెవ్వరును జెప్పలేరు

విజ—ఓ తెలివిమాలినమొద్దా! నీమాటలకు నాకుకోపము వచ్చుచున్నది; ఆమె యీయుజ్జయనీనగరముదాఁటి యెక్కడకును పోయియుండదు.

దామో—నేనును నాలో నాలాగుననే యనుకొన్నాను. ఉజ్జయనీనగరము త్యజించి పోలేదని నాకును తెలియును. తెలిసిన నేమిప్రయోజనము? అందఱామె కామవేదనచేత చచ్చిపోవుచున్నదన్నారు; మఱికొందఱామెను కామపాలుఁడెత్తుకొని పోయినాఁడన్నారు.

విజ—ఓపశువా! ఇది కేవలము నీకల్పన. ఆమాటయెవ్వరు ననలేదు.

దామో—అట్లయినపక్షమున వారిమాట నేనేపొరపాటుగా గ్రహించినానేమో కాఁబోలును!

విజ—పో. ఓబుద్ధిహీనుఁడా! ఇంటికిపో. ఆమెసమాచారముతీసికొని వచ్చువఱకును నీవు మరలనాకు మొగముచూపఁబోకు.

దామో—మంచిది. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

విజ—ఓహో! కృతఘ్నురాలయిన యామెయందుఁగల మోహముచేత నామనస్సంత చెడిపోయినది!

[అప్పుడు వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వసు—ఆమెను సురక్షితమైనచోటనుంచి వచ్చినాను. ఇఁకనువివాహముచేయించుట కొకపురోహితునిమాత్రము సంపాదించుకోవలెను. కామపాలుఁడిఁకసుదంతను, వివాహము చేసికొన్ననుసరే, చేసికోకపోయిననుసరే.

విజ—వసుకామా! నీవిప్పుడు సుదంతనుగూర్చి యన్నదేమి?

వసు—ఓవిజయవర్మా! బావా! ఇక్కడనీవు నా కలభ్యయోగముగా తటస్థించినావు!

విజ—ముందు సుదంతసంగతి చెప్పు.

వసు—సుదంతసంగతి కావలెనా! చెప్పెదవినుము. నేఁటియుదయకాలమున నేను మీయింటికివచ్చుచుండఁగా నాకొకసుందరియెదురుపడి తనపేరు సుదంతయని చెప్పి నన్నుశరణువేఁడినది.

విజ—ఏమని?

వసు—ఉజ్జయనీనగరమునందున్న యొక పశుపాలునిమీఁది వలపుచేత తనతండ్రి యింటినుండి లేచివచ్చినానని చెప్పినది.

విజ—ఓయీశ్వరా! ఆసంగతి యామెయొప్పుకొన్నదా?

వసు—స్పష్టముగా నొప్పుకొన్నది. నేనుపాఱిపోయి వచ్చుసంగతితనప్రియునకు తెలియఁజేయలేదనియు, తనకట్టియుద్దేశమున్నట్టయినను దనప్రియునకు తెలియదనియు కూడ చెప్పినది.

విజ—(తనలో) ఆమాటసత్యము. ఓప్రియురాలా! ఈసంగతియొక్కటియు నాకు నిజముగానే తెలియదుసుమా. ఓహో! నేనదృష్టవంతుఁడను. (ప్రకాశముగా) వసుకామా! అటుతరువాత—

వసు—అటుతరువాత తన ప్రియునివెదకి కనుఁగొని తన్నాతనియొద్దకుఁగొని పొమ్మని నన్ను బతిమాలుకొన్నది.

విజ—ఓయీశ్వరా! ఏమిభాగ్యము! అట్టయినమనమిప్పుడు పోదము రా. ఇఁక నొక్కనిమిషమైననునీవాలస్యము చేయఁగూడదు. (అని యతనినిలాగుచున్నాఁడు.)

వసు—ఆగు. మనమిప్పు డెక్కడకు పోవము?

విజ—ఏమి? అటుతరువాత మఱియేమైన జరిగినదా?

వసు—జరిగినది. ఆమెదీనాలాపములచేత నామనసుకరఁగి నేనామెప్రార్థన చెల్లించినాను.

విజ—మంచిది. ఇప్పు డామెయెక్కడనున్నది?

వసు—ఎక్కడనున్నదా? ఆమెనుసురక్షితముగా ప్రియునిచేతులలో నప్పగించి వచ్చి యామెప్రార్థనచెల్లించినానని నేను నీకిప్పుడు చెప్పలేదా?

విజ—నాకు చావుగానున్నది. నీవూరక కాలహరణము చేయుచున్నావు. తరువాత నాకామె కనఁబడనేలేదు.

వసు—ఆప్పుడు కనఁబడలేదు. ఆమెనీకేలాగునకనఁబడును? ఆమెకామపాలుని కోరినది; నేనామెను కామపాలునికే యొప్పగించినాను.

విజ—(తనలో) అయ్యో! నేనుచెడినాను, నామతిపోవుచున్నది. (ప్రకాశ

శముగా) కామపాలుఁడా? ఏకామపాలుఁడు? విపణివీధినుండు కామపాలుఁడా?

వసు—అవును. ఆకామపాలుఁడే. ఇందులో మఱియొక చమత్కారమున్నది. అతఁడామెను స్వీకరించుట కొకపట్టున మొట్టమొదటనొప్పుకోలేదు. తనప్రియమిత్రుని మోసముచేయఁగూడదనియు, న్యాయముకాదనియు, మనసొప్పదనియు, అతడుబహు దూరము నీతులుచెప్పినాఁడు. కాని మేమాశంకలన్నిటికిని పరిహారములుచెప్పి మెడలు విఱిచి తుద కతనిని సమాధానపఱిచినాము.

విజ—ఇంతపని మీరేచేసినారా?

వసు—నిస్సందేహముగా మేమేచేసినాము. అతఁడు మోసముకూడదన్నాఁడు. ఆమె కామవిషయములో మోసముతప్పు కాదన్నది. అతఁడుతనప్రియమిత్రుఁడన్నాఁడు? నేనాప్రియమిత్రుని తుంగలోనూరఁద్రొక్కుమన్నాను. పాపము! తుదకతఁడువిధిలేక యొప్పుకొన్నాఁడు. ఇష్టమున్నయెడల నీకు నాతని తన న్యాయము నిమిత్తమయి యురిపెట్టుకొని చావుమను.

విజ—(తనలో)ఇఁక నేనికక్కడనుండి పోవలెను. పోనియెడల నాగుట్టుబయలఁ బడిపోవును. (అని పోవుచున్నాఁడు.)

వసు—విజయవర్మా! నిమిషమునిలువుము ఇందులోనున్న చమత్కారము నీవుకడవఱకును విననేలేదు.

విజ—నీచమత్కారము తీసికొనిపోయి పాతిపెట్టు.

వసు—ఓహోహో! నీకు నిష్కారణముగా కోపమువచ్చుచున్నది. నేను నీకు కావలసినంత వినోదము కలిగించుచున్నాననుకొనుచున్నానే.

విజ—వినోదముకాదు వేదనకలిగించుచున్నావు.

వసు—ఆమోసపోయిన నిర్భాగ్యనాయకుఁడవు నీవుకావుగద? నీవే యయినట్టున్నావు. అవునవును. సందేహములేదు నీవే. ఇది యిప్పుడు నేనుచెప్పెడుదానికంటెను మంచివినోదము. ఆహహాహా!

విజ—ఓరిపాపిష్ఠుఁడా! పరమచండాలుఁడా! ఏమీ? నన్నుచూచి నవ్వుచున్నావా? (అని మెడపట్టుకొని) నీవంటి యధమునిమీఁద కోపముచూపుట నాకే గౌరవహానికాని, లేకపోయినయెడల నీగుండె లిపుడు బద్దలుచేయుదును.

(అని త్రోయుచున్నాఁడు.)

వసు—రక్షించురక్షించు. బావగారికి చూపవలసినగౌరవమా యిది?

విజ—ఓరిశుంఠా! విను. ఆద్రోహులెక్కడకు పోయినారో తిన్నగాచెప్పు. చెప్పకపోతివా చూడునా—(అని కత్తియొఱలోనుండి దూయుచున్నాఁడు.)

వసు—ఓ బావా! ఓ కరుణామయా! క్షమించు. క్షమించుము. కోపము శాంతిపఱచుకో. నేనున్న స్థితికి తెచ్చుకొనుచున్నాను. మనుష్యుల ధారణశక్తిలో తారతమ్యము లున్నవి. కావలసినవి కొంత సేపటికి సమయమునకు స్మరణకురాదు; నాది వట్టిపిఱికిమతి. ఎదుటి నీకత్తిని జూచి వెనుకకు పాఱిపోవుచున్నది. నీతో పోరాడశక్తియెంతయున్నదో జ్ఞాపకశక్తియు నాకిప్పు డంతేయున్నది.

విజ—భయములేదు. నిజము చెప్పు. నీకు నేను హానిచేయను.

వసు—బావా! నీవు నాకెప్పుడును హానిచేయవుకాని నీచేతిలోనియా భయంకరమైన—

విజ—ఏమిరా? నీవు నిజము చెప్పునట్లు లేదు.

వసు—చెప్పుచున్నాను. చెప్పుచున్నాను. నీకు సమస్తమును చెప్పెదను. వినునప్పుడు నీకు చేతిలో కత్తియేల తోడుకావలెను?

విజ—ఇదిగో కత్తిక్రిందపడవేయుచున్నాను. (పడవేసి) ఇప్పుడు చెప్పు.

వసు—వారు-వారు-అక్కడకు-కాదుకాదు- నామిత్రుడైన చంద్రకేతుడు. సువంతను-ఓ విజయవర్మా! నీచేతులు దూరముగా పెట్టు-శారదామఠమువద్ద విడిచివచ్చినానని చెప్పినాడు.

విజ—శారదామఠములోనా?

వసు—అవును, అక్కడనే కామపాలుడు నేడామెనుగలిసికొనబోవుచున్నాడు.

విజ—నీవు చెప్పినది సత్యమేకద?

వసు—ఈశ్వరసాక్షి! సంపూర్ణసత్యము. ఈవిషయములో నేనెఱిగినదింతే.

విజ—ఓరి పిఱికిపందా! ఇక నీవు బ్రతికిపోయినావు. ఈకోపము నిక మిత్రద్రోహియైన యాకామపాలునిమీదనె జూపెదను.

వసు—నీకోపమంతయూ జూపుము. ఆతనినిజంపుము. తల నఱికివేయుము, నాకది పరమసంతోషము.

విజ—ఇక సుదంత నేమిచేయను? ఆమె దయనీయురాలు. ఆమెకీపట్టుకువచ్చిన యపకీర్తియేచాలును, ఆమె నాపగకర్త్రురాలుకాదు.

వసు—బావా! అర్త్రురాలు కాదు. ఆమెవిషయములో నాకును కోపములేదు. ఆమె నాపగకును వర్త్రురాలుకాదు.

విజ—నీమాట సత్యముకాదు. నీవనగా నెంతవాడవు? ఆమె రాజపుత్రరాజోత్పత్తికైనన్ననర్త్రురాలే.

వసు—అవునవును. నీమాట సత్యము. ఆమెయర్హురాలే. అంతటియోగ్యురాలిని పోఁగొట్టుకొన్న నీదుస్థితికి జాలిపడుచున్నాను.

విజ—ఓరిపాషండుఁడా! నాస్థితికి జాలిపడుచున్నానని చెప్ప సాహసించుచున్నావుగా! నన్నుఁజూచి జాలిపడుటకు నీ వేపాటివాఁడవు?

వసు—ఓ బాబా! క్షమింపుము. నే నెంతమాత్రమును జాలిపడ లేదు. నామాటనమ్ము. ఇంక నవ్యక్తప్రలాపములుఁ బేలి నాకుమఱింతకోపము తెప్పించకు. నీయనామకత్వమే నిన్ను రక్షించినది. పో.

వసు—(తనలో) అట్లయిన నాయనామకత్వమే నాకు ముఖ్యబంధువు. (ప్రకాశముగా) ఓవిజయవర్మా! పోవుచున్నాను. (తనలో) ఇతఁ డెంతనిర్దయుఁడైన చండకోపనుఁడు!

(ఇద్దఱును వేఱువేఱుగా నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

3 రంగము—శారదామఠములోనితోఁట.

[భానుమతియు, సుదంతయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

భాను—నాయన్నగారికి నీవు కనఁబడకుండవలెనని నిజముగా నే నీమనసులోనున్నదా?

సుదం—ఉండకపోయినయెడల. నేనీక్రొత్తవేష మెందుకు వేసికొందును?

భాను—ఈనిమిషములో నొకవేళ నీకీవేషముమీఁద మక్కువయుండి యుండవచ్చును. నీవెల్లకాలమును యోగినివై యుండుటకుమాత్ర మభిలషింప వనుకొనెదను.

సుదం—రాత్రివిజయవర్మ నిశ్చయముగా నాకంతకోపము తెప్పించియుండని యెడల—

భాను—నిన్ను పోఁగొట్టుకొందు. నన్న భయముచేత తొందరపడి యతఁడా సాహసము చేసెనే కాని మఱియొకటికాదు.

సుదం—నీవు నన్ను క్రూరురా లనుకొందువు. అతఁ డీక్షణ మిక్కడనున్న యెడల, వేనతనిని క్షమించియుందునని ప్రమాణము చేయఁగలను.

ద్విపద. మనప్రియుల్ తప్పులు మనయెడఁజేయ,
మనకోప మెంతలో మాయమై యడఁగు!
ఒకదిన మెడగల్గ నున్నను దీఱు;
మొకముచూచినయంత మునిగిసి చల్లాఱు.

గతరాత్రి నీయన్నగారేటువచ్చి
వెతఁబెట్టుటను, వేగ వెడలిపొమ్మంటి;
అతడు చేసినయట్టి యపరాధమరయ
నతికోప మొదవింప నగ్గమైనదియె,
కాని యిప్పు డతండు కనఁబడు నేని,
మాన మెంతగ నాదు మదినేఁచుచున్నఁ
దొడరి నోరాతని దూఱకమున్న
యెడద యాతనిఁగాంచి యిట్టేమన్నించు

భాను—నీవు యోగినితన మెట్లుండునో పరీక్షచేయుచున్నావు కాఁబోలును!

సుదం—ఈయోగినీవృత్తి నాకర్హతమముగా నుండలేదా?

భాను—పారిపోయివచ్చి మాఱువేషము వేసికొనువారికి యోగినీవేషమర్హతమమైనదే. కాని మతిమాలిన దెవ్వతెయో యొకానొకతె తప్ప వివేకముకలిగిన సుందరి యెవతెయు నీవేషము నొక్కరాత్రికంటె నెక్కువకాలము వేసికొనవాంఛింపదు.

సుదం—నీప్రియుఁడయిన కామపాలుఁడదె యావైపుననుండివచ్చుచున్నాఁడు ఇంక నేనిక్కడనుండి మీసల్లాపసౌఖ్యమునకు భంగము కలుగఁజేయను. భానుమతీ! ప్రియుని మొగము చూచుటకై యెంతసంతోషముతో నీవావంకఁ దిరుగుచున్నావు?

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

[కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కామ—ఓప్రియురాలా! భానుమతీ! నేను నిన్నువిడిచిపోయినతరువాత విశేషము లేవియు లేవుగదా?

భాను—ఏమియు లేవు. నాతోఁబ్రక్కయొద్ద కుత్తరము పట్టుకొనిపోయినమనుష్యుఁడింకను రాలేదు.

కామ—అతనియొద్దనుండి యనుకూలమైన ప్రత్యుత్తరము వచ్చునని యెప్పుడును నేనెదురుచూడలేదు.

భాను—అయినను నేనిప్పుడీప్రయత్నముకూడ చేసిచూచుటవలన తరువాతినన్ను నామనస్సు బాధించకుండఁ జేసికొన్నాను. నీకు నాయెడలనున్న ప్రేమనుగూర్చి నాకనుమాన మెంతమాత్రమును లేదు. అయినను బీదతనము మొదటనుండియుతనలోపుట్టిపెరిఁగి యలవాటుపడని నూతనప్రేమను చంపివేయు దుస్స్వభావము కలది. మనము కామదేవుని వే మనగృహదేవతనుగాఁ జేసికొనఁదలఁచుకొన్నయెడల, ఆతని సౌఖ్యమునిమిత్తమై మనయిల్లు సుఖప్రదమ్మయినదిగా చేసికోవలెను.

కామ—చ. పడఁతిరో! యెన్ని సార్లు మునుపల్కవు నాపయికూర్మిపేర్మి నీ
పుడమిని జక్రవర్తి దగుపొందును బాసెద నంచు నాకడన్?
నుడువుల నట్టినెయ్యమును నూల్కొనఁజూపిన నీనిమిత్తమై
పుడమిని జక్రవర్తిపదము న్విడనాడుదు నేను నొక్కటన్.

ఉ. పీనల మెట్టులైదు మెదఁ బ్రేమధనం బిటు లింత యుండఁగా?
పైదలి! నీవు ప్రేమమునఁ బట్టపుదేవివి; నేన్నపేందుల్దఁడన్
మేదిని సర్వసౌఖ్యముల మించుచు నెన్వరుసాటిలేక య
త్యాదరలీల నిద్దఱము హాయిగనుందుము సార్వకాలమున్.

[ఉత్తరము చేతఁబట్టుకొని పరిచారిక ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—ఈయుత్తరము నాతండ్రియొద్దనుండి కాఁబోలును! (అని పుచ్చుకొనుచున్నది.)

కామ—ఓప్రియురాలా! నామాటనమ్ము. ఈయుత్తరములో తిట్లును బెదరింపులునుతప్ప మఱియేమియు నుండదు.

భాను—అయినను చదివిచూతము. (చదువుచున్నది.)

"నాయత్యంతప్రియపుత్రికా! నీప్రియుని సుఖునిగాఁ జేయుము; నీయిష్టప్రకారము వివాహమాడుటకే మనఃపూర్తిగా నేనిప్పు డనుమతించుచున్నాను. ఈరాత్రి నీప్రియజనకునితోఁగలిసి భోజనము చేసి యానందించుటకయి మీరు తప్పక మనయింటికి రండు.
నిన్నాశీర్వదించు ప్రియజనకుఁడు—

సుదర్శనవర్మ"

కామ—భానుమతీ! నీవు నాతో నెకసక్కెములాడుచున్నావు.

భాను—కాదుకాదు. నీవే చదువుకొమ్ము. (అని యుత్తరమిచ్చుచున్నది.)

కామ—ఏమియీభాగ్యము! ఇందులో నీవుచదివినట్లేయున్నదే. నిస్సందేహముగా నీతండ్రి యిందులో నేదో భ్రాంతిపొందియుండును. కానిమ్ము. మనకిప్పు డావిచారముతో పనిలేదు. ఇఁక జాగుచేయుటకు నీకేమియు పాకులేదుగదా?

భాను—మనముపోయి మనకృతజ్ఞతను నాతండ్రికి తెలుపవలెనుజుమా?

కామ—ముందుగా మన మొక్క పురోహితుని సంపాదించి నీతండ్రి తాను వ్రాసినదానిని మరల త్రిప్పుకొన్న ప్రయోజనములేకుండఁ జేసికొని తరువాతపోదము. నేను పరుగెత్తుకొనిపోయి యొకయాజకుని నిప్పుడే తీసికొనివచ్చెదను.

భాను—నీవుమరల నన్నెడఁబాసినపక్షమున, నీవొకవేళ నన్ను దక్కించుకొనఁ జాలవు కాకపోదువేమో!

కామ—అట్లయిన నీవును నాతోరమ్మ. కేశవస్వామియాలయసమీపమున వసించు యాజకుఁడు నాకు పరిచితుఁడు. ఈమతములలో నుండెడుగుట్టు నీ కీవలకే తెలిసి పోయినదిగదా? ఇఁక దేవాలయములలోనుండు పరిశుద్ధతనుగూడ చూతువుగాని, రా.

భాను—అది నేను చూడనక్కఱలేదు. మతములోను మైత్రిలోను పయినటన లెవ్వరి కెక్కువయుండునో వారే యెప్పుడును మిక్కిలి వంచకులుగా నుందురు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

న

[సుదంత మరల ప్రవేశించుచున్నది.]

సుదం—పరిశుద్ధమయిన పరస్పరానురాగమువలనఁ గలుగఁదగినసుఖమంతయు ననుభవించుచు వారట్లు పోవుచుండఁగా, నేనొంటరికత్తెనయి యిట్లు నిలుచున్నాను కావలసినవారి నందఱిని విడిచివచ్చిన దుఃఖమున కయినను తాళనిచ్చునుగానీ తాను కామించినవారి వియోగమాత్రము వల చెప్పుడును సహింపనియ్యదు. ఓహో! అవచ్చెడువా రెవ్వరు? అతఁడు నిశ్చయముగా విజయవర్మ. అతఁడీ లోపలి కెట్లు రాఁగలిగినాఁడు? కామపాలునివలె నే యితఁడును కావలివారికి లంచమిచ్చివచ్చియుండును. ఆహా! బంగారమునం దెంతయద్భుత మహిమయున్నది! ఇతఁ డత్యాతురుఁడయియెంత కలఁతనొందియున్నాఁడో! ఇతఁ డింకను నన్నిప్పు డెఱుఁగఁగూడదు. (అనికావిబట్ట ముసుఁగువేసికొనుచున్నది.)

[విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—అవునవును. ఆపోవుచున్నవారువారే. నాకతఁడు చెప్పినదిసత్యమే.

(అని పోఁబోవుచున్నాఁడు.)

సుదం—అయ్యా! క్షణకాలమాగుము. మీరిప్పు డిక్కడి కేపనిమీఁద వచ్చినారో చెప్పుఁడు

విజ—అసంగతి నీకెందుకు? పోనిమ్ము—ఓహో! వారక్కడ నిలిచినారు. [illegible] యముగా వంచకురాలయిన సుదంతయే.

సుదం—(తనలో) [illegible] మానము చేతనితఁడు వ్యామోహపడుచున్నాఁడు. స్వస్థతలేక [illegible] త్తమయి యిట్ఁ [illegible] పరితపించు చున్నందుకు సంతోషముగా నున్నది.

విజ—ఇప్పుడెంత వేషము మార్చుకొన్నను ఆరూప మెంతమాత్రమును దాఁగునది కాదు. నాకంటికి సుదంతయాకారము స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

సుదం—(తనలో) ఇతఁడు చక్కఁగా గుఱుతుపట్టినాఁడు! (ప్రకాశముగా) అయ్యా—

విజ—ఓయోగినీ! నన్ను మాటాడించకు.. నన్నాయాసపెట్టఁబోకు—హా దైవమా! ఆమె యాతనిహస్తమెట్లుపట్టుకొని తనకవలంబము చేసికొనుచున్నది. ఓకాంతా! కాంతా!

సుదం—అయ్యా! నీకిప్పుడు కావలసినదెవరు?

విజ—నీవుకాదు నీవుకాదు. నన్ను శ్రమపెట్టఁబోకు. నీవు రానక్కఱలేదు.. ఓయోగినీ! నీయొద్దనుండి యిప్పుడుపోవుచున్నది సుదంతకాదా?

సుదం—ఇంకను సుదంత యింకొఁట దాఁటిపోనేలేదు.

విజ—అవునవును: నేనూహించినది నిజమే. ఇప్పుడామెతోఁగూడ గడపవద్ద నిలుచున్నవాఁడు కామపాలుఁడు కాఁడా?

సుదం—అవును. అతఁడు కామపాలుఁడే.

విజ—అతఁడుతప్ప మఱియొకఁ [illegible] నేనేవఱకే యనుకొన్నాను. ఓయోగినీ! ఇంకొకప్రశ్నమాత్రమున్నది. వారిప్పు డేపనిమీఁదఁ బోవుచున్నారో నీవు చెప్పఁగలవా?

సుదం—వివాహమునిమిత్తమనుకొనెదను.

విజ—తెలిసిపోయినది. ఇఁకచాలును. నేనిప్పుడుపోయి వారివివాహము చెడఁగొట్టకపోతినా— (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

సుదం—(ముసుఁగుతీసివేసి అన్యులమీఁద ననుమానమున్నప్పుడు కాముకులేమో మహానూక్ష్మదృష్టి కలవారుగా నుందు రందురే, నాప్రియుఁ డిక్కడ గుడ్డివాఁడగుచున్నాఁడేమి? ఈశ్రమకు నాతో భానుమతి చెప్పినకథ హేతువయియుండును. విశ్రాంతిలేక నానిమిత్తమయి యితఁ డింతకలఁతపడుచుండట నాకు పరమానందముగానున్నది. ఇతఁడు తానుపొందినభ్రమ తెలిసికొని యద్భుతపడునప్పుడు దగ్గఱ నేనుమాత్రమేల యుండకపోవలెను? ఇతఁ డీదారినిబోవునప్పటికి వెనుకనేపోయి యక్కడ నేనును ప్రత్యక్షమయ్యెదను. భానుమతి తోడులేకుండ పెండ్లికూఁతురు కాఁగూడదు.

ద్విపద. అనుతాపశబ్దంబు లనయ మెల్లెడల
వినఁబడుచుండంగ వెలయుమఠంబ!
నీయొద్దసెలవిదె నే పోయివత్తు
పాయక యెప్పు డీపాడింటనుండి
ప్రేయుక్కలకును స్తోత్రములకేడ్పులకును
మెక్కటి నలవడ్డ యోగినులార!
సెలవియ్యఁగదరమ్మ చెచ్చెర నాకు

జింతలమఱమును శీఘ్రంబ విడిచి
సంతోషభూమికిఁ జనుచున్నదాన.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

౪. రంగము—దేవాలయము ముందటివీధి.

[వసుకాముఁ డెదురుగా కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కామ—ఓహో! నామిత్రుఁడు వసుకాముఁడా?

వసు—ఏమీ! కామపాలా! నన్ను దీవింపుము. నేను భానుమతిని భద్రముగా తెచ్చినాను.

కామ—తెచ్చినావా? ఆభానుమతియు నీవును చిరకాలసుఖమనుభవింతురుగాక!

వసు—నావివాహము చేయించుటకు యాజకుని నిమిత్తమయి నేనిక్కడకు వచ్చినాను.

కామ—అట్లయినపక్షమున మనయిద్దఱము నొక్కపనిమీఁదనే వచ్చినాము. నే నావీధినున్న నారాయణశర్మను పిలుచుకొనిపోవలెనని వచ్చినాను.

వసు—నాకందుకు సంతోషమగుచున్నది. అతఁడు నావివాహము ముందుగా జరపవలెను. నాప్రియురా లావల వేచియున్నది.

కామ—నాప్రియురాలును వేచియున్నది. ఆమెను నే నావసంతమంటపమువద్ద విడిచి ముందువచ్చినాను.

వసు—నేనిప్పుడు వేగముగా మరల సువర్ణవర్మయింటికి పోవలెను.

కామ—నేనును పోవలెను.

వసు—అట్లయినయెడల కాలహరణములేకుండ మనయిద్దఱివివాహములునొక్కసారియే చేయించుకొందము. నీకు నేను కన్యాప్రదాతనుగా నుండెదను; నాకు నీవు కన్యాప్రదాతవగుము. పురోహితుని పిలుచుకొనివత్తము రమ్ము. నీకీవివాహము నా సాహాయ్యము మూలమున నగుచున్నదిసుమా.

కామ—అవునవును. సందేహములేదు.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

౫ రంగము—కేశవస్వామి గర్భాలయముముందరి మంటపము.

[గంజఖేరుండాచార్యులును, కంఠీరవాచార్యులును, క్రిందపళ్ళెములో ప్రసాదముంచుకొని చేతులలోగిన్నెలుపట్టుకొని కూరుచుండి ప్రవేశించుచున్నారు.]

కంఠీ—స్వామీ! మీదాసానుదాసునికి పెరుమాళ్ళసేవకు సెలవా?

గండ—ఇఁక నీవు స్వీకరింపవచ్చును.

గీ. వాలుచున్నాఁడు సూర్యుండు పశ్చిమమున;
ప్రొద్దుగ్రుంకినవత్తురు పూజకొరులు;
వాంఛతీఱంగ మధువింత వడిగ మనము
త్రాగవలయును కేశవార్పణముగాఁగ.

(అని త్రాగుచున్నాఁడు.)

కంఠీ—స్వామీ! మీపెరుమాళ్ళుబుద్ధి నావద్దికేఁ బంపుఁడు. ఈమధ్యాహ్నము స్వామికి భోగము చేయించిన పద్మావతిపేరుచెప్పి యింకొకగిన్నె త్రాగవలెను. ఈరాత్రి పెరుమాళ్ళు మనలో తాండవ మాడవలెను. (అనిచేతిలోగిన్నె త్రాగి రెండవచేయి చాచుచున్నాఁడు.)

గండ—నేను గ్రామాంతరముపోయిన నాలుగుదినములలోను స్వామివారి కెవ్వ రెవ్వరేమే తిరుకైంకర్యములు చెల్లించినారు?

కంఠీ—మనపట్టణములోని మధుసూదనదాసుఁడు స్వామికి కంఠాభరణము చేయించుమని నూరువరహాలు సమర్పించినాఁడు.

గండ—స్వామికిఁగాదుమనసానికి కంఠాభరణము చేయింతము. అది స్వామిమెడలోకంటె దానిమెడకే యందముగా నుండును. ఇఁక భక్తులెవ్వరును మ్రొక్కులు చెల్లింపలేదా?

కంఠీ—చెల్లించినారు. మనపట్టణములో లోభియని పేరుపడిన రామసెట్టి గోవిందసేనుఁడు చచ్చినతరువాత తనపేరు స్థిరముగా నుండుటకయి పెరుమాళ్ళ సన్నిధానమునందు నందాదీపము పెట్టుమని వెండిదీపస్తంభమును, ఏటేటధనుర్మాసములో తనపేరుపెట్టి యొకనాఁడుత్సవము చేయించుమని వేయివరహాలును, అమ్మవారికి పట్టుచీరయు, సమర్పించినాఁడు.

గండ—అతఁడు పరమభాగవతోత్తముఁడు. ఆవైకుంఠములో స్వామిసన్నిధానమందు నిత్యముక్తులలో చేరియుండును. అతఁడిచ్చిన సొమ్మేలాగునవినియోగింపవలెనో తరువాత సావకాశముగా నాలోచింతము కాని దీపస్తంభముమాట ముందుగా పరిష్కరింతము. బ్రతికియున్న భూదేవతలుండఁగా దానిని ప్రాణములేని రాతిదేవతలయొద్ద నుంచఁగూడదు. స్వామివారికి చీకటిలో భయములేదు. ఆదీపము మనగదిలో నే పెట్టుకొందము. ఆపట్టుచీర నీవు నీభార్యకిచ్చుకో. ఎవరో తలుపుతట్టుచున్నారు.

[కంఠీరవాచార్యులు తలుపుతీయఁగా సేవకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేవ—ఎవరోవచ్చి గండభేరుండాచార్యులవారిని పిలుచుచున్నారు.

కంఠీ—స్వామీ! మీకోసర మెవ్వరోవచ్చినారఁట.

గండ—(ఒకచేతిలో మధుపాత్రిముతోను రెండవచేతిలో దధ్యోదనకబళ ముతోను ముందువచ్చి) ఓశంతా! పెరుమాళ్ళసేవచేసి స్వామివారికి నైవేద్యము పెట్టుచుండఁగా నమనువచ్చి పూజాభంగము చేసినావేమిరా?

సేవ—స్వామీ! మీరు మీపూజ ముగించినారనుకొన్నాను.

గండ—నీవు శుద్ధబుద్ధస్వరూపుఁడవు. ఇంతకాలమునుండి మావద్దనున్న నుసీకు! పూజాకాలమే తెలియదు. మీకు శుద్ధభక్తిహీనులు. మీకు కడు పేవైకుంఠము. మత్త్రిల్లియాప్రకారముగా నిహలోక సుఖములలో సదా మునిఁగితేలుచుండెడు మీవంటి యందరపరాయణులకు పరమపదమును గోరి యీప్రకారముగా శరీరశోషణము చేసికొనుచు స్వామి సన్నిధానమునందు నిరంతరము కృషించు మందు మాబోటిభాగవతశిఖామణుల రహస్యము లెట్లు గోచరములగును? (అని దధ్యోదనపుముద్ద కొఱుకుచున్నాఁడు.)

సేవ—ఎప్పుడును మాకడుపు పట్టినంతకంటె మేమెక్కువతినము. స్వాములకారగింపుకాఁగా మిగిలిన ప్రసాదములో మీరింతచేతిలో పెట్టినదేకదా మాకు—

గండ—ఓరీశంతా! భగవదపచారముకంటెభాగవతాపచార మెక్కువపాపము సుమా. మీవంటి పామరులకు పరలోకచింత లేదు. సమయమువచ్చినప్పుడు కేవల ఫలాహారముచేసి మావలె నీవొక్కదిన ముండఁగలవా?—ఓకంఠీరవాచారీ! పెరుమాళ్ల నివేదనచేసి మనమిప్పుడు త్రాగుచున్న గుమగుమ పరిమళించుచున్న యాతిరుపానకమేమయిన గిన్నెలో మిగిలినయెడల నీవారగింపుచేయుము. (తనచేతిలోని దధ్యోదనమును మ్రింగుచు) ఓరితిండిపోతా! ఆవచ్చినవారెవరో నాకుచూపు. నేను వచ్చెదను. (అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౫. రంగము—దేవాలయముఖమంటపము.

[యాజ్ఞికుఁడు నారాయణశర్మయు, వసుకాముఁడును, కామపాలుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

వసు—ఆహా! మగండభేరుండాచార్యుఁ డెంతసేపటికిని కదలిరాకున్నాఁడు. అతఁడు లోపల దేవతార్చనచేయుచున్నాఁడేమో!

కామ—లేదు. అడిగోవచ్చుచున్నాఁడు చూడు.

[గండభేరుండాచార్యుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

గండ—శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

కామ—ఓయాచార్యవర్యా! నేనునీయాశీర్వచనము కోరివచ్చినాను.

వసు—ఓయాచార్యోత్తమా! నిజముగా నీవలననొక కార్యముండియే మేము నీ యనుగ్రహము కోరివచ్చినాము.

గండ—మీరువచ్చినకార్యమేమో చెప్పుఁడు.

వసు—మాకిప్పు డీదేవాలయములో వివాహము కావలసియున్నది. మాకంటఁ బురోహితునిఁ దెచ్చుకొన్నాము.

గండ—ఇటువంటి పడుచువాండ్రను మాదేవాలయములో వివాహము చేసికొ నియ్యఁగూడదు. మీరుతరువాత మాకేమయినను చిక్కులు తెచ్చిపెట్టుదురు. కాఁబట్టి యిక్కడవివాహమునకు నేనొప్పుకొను. నాకొకగొప్పయాక్షేపణయున్నది.

కామ—వసుకామా! ఈయాచార్యుని సమాధానపఱుచుటకు మంచిసాధన మే మయిననున్నదా?

వసు—తిరుగులేని దొడ్డసాధన మొకటియున్నది. దానినిమిఱిచిన సాధనము మఱి యొకటిలేదు. నీవిప్పుడు రెండువరహాలీతనిచేతిలోపెట్టితివా, దానితోనమస్తాక్షేపణ లును నిముషములో పోవును.

కామ—ఓయాచార్యోత్తమా! మాయందనుగ్రహింపుము. (అనిచేతిలోసొమ్ము పెట్టుచున్నాఁడు.)

గండ—ఈవిషయములో నేనుధనమంగీకరింపవలసిన పనికాదు. కాని మీరు నాయోగ్యతనుకనిపెట్టి భక్తిపూర్వకముగా దక్షిణయిచ్చినప్పుడు దానిని నేను స్వీకరిం పక నిరాకరించినపక్షమున మీమనస్సులు చిన్నపోవునని గ్రహించుచున్నాను.

కామ—ఇఁకమనము లోపలికిపోదమురండు.

వసు—ఓనారాయణశర్మా! ఇంకజాగుచేయక నీవు మాసుఖసంతోషములకు కారణభూతుఁడవుకమ్మి.

నారా—మంచిది. ఈవివాహమువలన ముందొకవేళ మీలోనెవ్వరైనపశ్చాత్తాప పడవలసివచ్చెడుపక్షమున మీరప్పుడునన్ను నిందింపవలసినపనిలేదు సుండీ.

కామ—(తనలో) ఈహితబోధ పాపమీవసుకామునకే తగియున్నది. (ప్రకాశ ముగా) ఓబ్రాహ్మణోత్తమా! నీపనినీవు జరిగింపుము. ఆపయి నేమిసంభవించినను నేను బద్ధుఁడనయి యుండెదను.

వసు—నేనంతకంటెను బద్ధుఁడనయి యుండెదను.

[అప్పుఁడు భానుమతి పరుగెత్తుకొనివచ్చి ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—ఓకామపాలా! విజయవర్మవసంతమంటపము వద్దకువచ్చి మనమెక్కడ నున్నామని యక్కడివారినడుగుచున్నాఁడు.

వసు—ఎవరు? సుదర్శనవర్మకొడుకువిజయవర్మా?అతఁడు నా పేరడుగ లేదుగద?

కామ—ప్రియురాలా! జడియఁబోకు. నేనాతనిని శాంతాత్మునిఁ జేసెదను.

వసు—ఆపని నీచేతకాదు. ఓకామపాలా! నీవునామాటవిని పాఱిపో. ఆవిజయవర్మ దయాదాక్షిణ్యములులేని క్రూరకిరాతుఁడు. అతనివద్ద నల్లత్రాఁచువలె నిడుపైన చెడుకత్తియొక్కటియున్నది. ఈశ్వరసాక్షికముగా చెప్పుచున్నాను. అతఁడు నిశ్చయముగా దానితో నీగొంతుకకోయవలెననివచ్చుచున్నాఁడు.

కామ—నాకాభయములేదు.

వసు—భయములేకపోయినపక్షమున నీవుండుము. నేను మఱియొకపురోహితు సంపాదించి యింకొకదేవాలయములో వివాహముచేయించుకొనెదను, ఈరెండుకాళ్లలోను శక్తియున్నంతవఱకు నిఁక నేనాతని కంటఁబడను. (అని పరుగెత్తి పోవుచున్నాఁడు.)

భాను—(మేలిముసుఁగు వేసికొనుచున్నది.)

[విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—కష్టపడి చిట్టచివఱకు మిమ్ముకడపట్టుకొన్నాను.

కామ—మంచిది. ఇప్పుడేమనెదవు?

విజ—ఓరిపరమనీచుఁడా! మిత్రద్రోహీ! వంచకుఁడా! నమ్మించిద్రోహముచేసిన పురుషునినంక నింతనిర్భయముగా చూడఁగలుగుటకు నీకీధైర్య మెక్కడినుండి వచ్చినదిరా?

కామ—ఓయీ!నీవుదురాగ్రహగ్రస్తుఁడవయియున్నావు. నాప్రాణాధికరాలయిన ప్రియురాలిని నేనిప్పుడువివాహము చేసికొనఁబోవుచున్నమాటసత్యమే. కాని యిల్లు బయలుదేఱిరమ్మని నేనామెనెంతమాత్రమును ప్రోత్సాహపఱుపలేదు- నీవలెనే నేనును మోసమన్న ద్వేషించువాఁడనే. దైవముతోడు! ఆమెతనపితృగృహము విడిచివచ్చినదని నేనామెను కన్నులారచూచుదనుకను నాకు తెలియనే తెలియదు.

విజ—ఇదివట్టిపనికిమాలినసమాధానము.నీవీవిషయములోతప్పకమిత్రద్రోహము చేసినావు. ఆమె మొండిసాహసిక్యమును చూచి యిట్టిద్రోహమేదో జరిగినదని మనసులో నేనీవఱకే యనుమానపడినాను. ఈసంగతియంతయు నీతార్పుకాఁడయిన యీపాపంతుఁడు నాతోస్పష్టముగా చెప్పినాఁడు. ఇఁకనీవుచేసిన పనికి సాకులు చెప్పిన ప్రయోజనము లేదు. ఈద్రోహము చేయసాహసించినావు గనుక నీవిప్పుడు నాయెంటవచ్చి, చేసినపని చేసితినని దృఢముగా చెప్పుటకునీకు ధైర్యమున్నదనికనఁబఱుపుము,

భాను—(జనాంతికముగా) ఓకామపాలా! నేనిప్పుడీతనిభ్రమ కనిపెట్టినాను.

ఇతనిని నాకొప్పగింపుము. నేనితని భ్రమనివారణముచేసెదను.

నారా—అయ్యా! ఆశపడివచ్చినకాముకులయొక్క పొందుచెడఁగొట్టుట నీకు ధర్మముకాదు.

విజ—ఓపురోహితా! ఇందులోనీ కేమియు సంబంధము కలుగఁ జేసికోఁగూడదు. ఇతఁడు పాణిగ్రహణము చేసికోఁదలఁచుకొన్న యీసుందరి నాసొత్తు.

నారా—అట్లయినపక్షమున నేనిఁక వివాహముచేయించను. ఓసుందరీ! ఇతనిని చేపట్టెదనని నీ వెప్పుడయిన వాగ్దానముచేసియున్నావా?

భాను—(తలయూఁచుచున్నది.)

విజ—ఓసుదంతా! నీమౌనమునకు నాకుసంతోషమగుచున్నది. నీజిహ్వ యసత్యము పలుకుచుండఁగా వినుటకు నాకిష్టములేదు. నిన్ను నేను దూషింపలేదని స్మరించుకొనుటయే నీకుతగినశిక్ష.

[ముసుఁగువేసికొని సుదంత ప్రవేశించుచున్నది.]

సుదం—ఏమియీహాస్యమిక్కడ!

విజ—కామపాలా! దేవాలయమగుటచేత నీవిక్కడ నిరపాయుఁడవయినావు. ఇఁకముందు మనమెక్కడను కలిసికోకపోములే. (అని పోఁబోవుచున్నాఁడు).

సుదం—(అతనిచేయి పట్టుకొనుచున్నది.)

భాను—(రెండవచేయిపట్టుకొని) కొంచెము నేపు నీకోపముచల్లార్చుకొనియొక్కసారి కరుణించి యీవంక చూడుము.

సుదం—నిన్ను నిలిపి నీకోపశాంతిచేయుటకయి నేనును తోడుపడవలెను.

భాను—నీకత్యంత ప్రేమాస్పదురాలనయిన నన్నానవాలుపట్టలేవా!

సుంద—నా ప్రియుఁడవయియుండియు నీవీపరికారముగా నన్ను విడిచి పోఁజెల్లునా? (ఇద్దఱును ముసుఁగులు తీసివేయుచున్నారు.)

విజ—ఇదియేమి? నాచెల్లెలా? సుదంతకూడనా? నాకిక్కడ చిత్తవిభ్రాంతి కలుగుచున్నది.

భాను—ఓప్రియసహోదరా! నేనునీచెల్లెలనే.

నారా—ఏమియీధర్మవిరుద్ధము! ఇతఁడు తనతోఁడఁబుట్టినదానినే వివాహమాడఁ దలఁచుకొన్నాఁడా?

భాను—ఎంతసిగ్గుచాటు! నీవు నీసోదరినే తెలిసికోలేక పోయినావు!

సుదం—నీప్రియురాలినే తటిమివేయుట యంతకంటెను—

భాను—అనుమానముచేత జనులెంత కన్నుగానని వారయ్యెదరో నీకు తెలియదా?

సుదం—ఇఁక ముందును నీవీలాగున నే ననుమానపడుచుండెదవా?

విజ—ఎప్పుడునుపడను—ఓసోదరీ! నీవు క్షమింతువని నేనెఱుఁగుదును—ఓ సుదంతా! నిన్ను నేనెట్లు క్షమింప వేఁడుకోఁగలనో—

సుదం—అక్కఱలేదు. "నన్నాయాస పెట్టఁబోకు" మని యింతకుముందే నన్ను కసరినావు. "అయ్యా! నీకిప్పుడు కావలసిన దెవరు?" అని నేనడిగి నప్పుడు, "నీవు కాదు నీవు కాదు" అని నాకు తెలియఁ జెప్పినావు. ఓకామాంధా! ఈవిషయమయి యిఁక ముందెప్పుడును శంకపడనని ప్రమాణము చేసెదు పక్షమున, నిన్ను మన్నించెదను.

విజ—లోకములోని సర్వదేవతల—

సుదం—చాలును. ఇప్పుడెంత దృఢముగా ప్రమాణము చేయ నారంభించినావో ముందు నీవంతదృఢముగా నే చేసినబాసను చెల్లింపవలెను సుమీ. (అని చేయిపట్టుకొనుచున్నది.)

భాను—అన్నయ్యా! నీవు క్షమింపుమని వేఁడుకోవలసినవారిక్కడ మఱొక్కరున్నారు.

విజ—ఓకామపాలా! ఈసంగతి తలఁచుకొనుటకే నాకు సిగ్గగుచున్నది. నన్ను—

కామ—విజయవర్మా! నీవు క్షమార్పణము చేయవలసినపని లేదు. నేనును కాముఁడనే గనుక కాముకులకోపమును గణన చేయరాదన్న మాట యెఱుఁగనివాఁడను గాను. మనమీబ్రాహ్మణునితో లోపలికిఁబోయి ముందుగా మన పెండ్లితంతు జరపించుకొందమురమ్ము. ఈభ్రమకు కారణము తరువాత నీకు సావకాశముగాఁ జెప్పెదను.

ఉ. ప్రేమనటించుచుం బ్రియులు ప్రేలుప్రలాపము లాలకించి లోఁ
గాముఁడు నవ్వుచుండు; మదిఁగాముకులెవ్వరు నిష్కళంకమౌ
ప్రేమవహింతురో యెఱిఁగి వేగఫలంబిడు; ప్రేమచేత నే
తాము వివాహమాడి తగుధన్యులకే యిడు దీర్ఘసౌఖ్యముల్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

---

౭. రంగము—సుదర్శనవర్మ గృహములోని సభామంటపము.

[సుదర్శనవర్మయు, దామోదరుఁడును, సేవకులును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—ఈరాత్రి మనయింట నేమియు లోపముండఁగూడదు. మన పరిచారికలందఱును నవ్వుమొగములు గలవారయి మహోల్లాసముగా నుండవలెను. ఈరాత్రి విందుకువచ్చువారి నందఱినిమీ రాదరించి సముస్తోపచారములు జరపవలెను. విన్నారా! పౌరజ—

సేవకులు—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సుద—దామోదరా! నీయజమానుఁ డెక్కడనున్నాఁడు? అతఁడుసాయంకాల భోజనమున కింటికిరాఁడా యేమి?

దామో—నిశ్చయముగా రానట్టే యున్నాఁడు. అతనికి చిత్తచాంచల్యముకలిగిన దేమోయని నాకు సందేహముగానున్నది. అతఁడు నన్నింతకుముందు బెదరించి యింటికి సాగనంపినాఁడు.

సుద—అతఁడేవో వెన్నెలాడి యెరనుబడి తిరుగుచున్నాఁడుకాఁబోలును! వట్టి పశువునిర్భాగ్యుఁడు. వాఁడు రాకపోయినను మనవేడుక కొఱఁతపడఁగూడదు. నీవుపోయి లోపల కావలసిన సన్నాహము చేయింపుము.

దామో—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సేవ—(ప్రవేశించి) అయ్యా! వసుకాముఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

సుద—లోపలికి రమ్మను.

సేవ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సుద—ఓక్రొత్తపెండ్లికొడుకా! అల్లుఁడా! మిమ్ముక్షమించినాను. నాయాశీర్వాదము లొందుఁడు నాప్రియపుత్రికయెక్కడ! ఏదీభానుమతి!

వసు—ఆమె వాకిటలోనున్నది. మీయాశీర్వాదము పొందవలెనని యెంతో కుతూహల పడుచున్నదికాని లోపలికి వచ్చుటకుమాత్రము జంకుచున్నది.

సుద—నీవు పరుగెత్తుకొనిపోయి దానిని లోపలికితీసికొనిరా.

వసు—(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుద—పాపము! నన్నుచూచుటకు మొగముచెల్లక భయపడుచున్నది కాఁబోలును! దానిముద్దుమొగము చూడవలెనని నాకెంతో తొందరగానున్నది.

వసు—(తెరలో) నాముద్దుగుమ్మా! రమ్ము. నావడఁకుదేవతా! రమ్ము.

[వసుకాముఁడును, రాగమంజరియు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—(ఎదుర్కొనుటకయి పరుగెత్తుచున్నాఁడు.)

రాగ—(సుదర్శనవర్మ కాళ్ళమీఁద పడుచున్నది.)

సుద—నాకన్నతల్లీ! నాకొక్కసారి నీకౌఁగిలియిమ్ము. (అని చేతులుచాఁచి యులికిపడి వెనుకకువచ్చి) ఈరాక్షసి నాయింటి కేలవచ్చినది?

సుద—ఓసుదర్శనవర్మా! మీరిమెను క్షమించెదమని యిప్పుడేకదా నమ్మికయిచ్చినారు? సిగ్గుచేత నాప్రియురాలెట్లు కుంగిపోయినదో చూడుఁడు.

వసు—నిశ్చయముగా తుంగినది. ఇది ముసలిరాగమంజరి. నాకూఁతు రెక్కడ? భానుమతి యెక్కడ?

వసు—ఇదిగో మీకన్నులయెదుర నేయున్నది.—ఓప్రాణేశ్వరీ! సిగ్గుపడఁబోకు.

సుద—ప్రాణేశ్వరీ? నీప్రాణముదీయుటకు దొడ్డప్రాణేశ్వరిదొరకినది. అయ్యో! నీవీరాగమంజరి నే వివాహము చేసికో లేదుగద?

రాగ—(సాష్టాంగపడి) ఓబాబయ్యా! నన్ను మీబిడ్డనుగా భావించుకొందురని ప్రార్థించెదను.

సుద—బాబయ్యా? బాబయ్యా? నీవద్దకురూపముకంటెను మొండితనము హెచ్చుగానున్నట్టున్నదే.

వసు—నామనోహారిణీ! పాదముల మీఁదనుండి లేచినీమృదుబాహులతల నీతని కంఠమునందు తగిలించి నీవీతని బిడ్డవని యొప్పింపుము.

రాగ—అయ్యా! నన్ను క్షమింపుము. (అని కౌఁగిలించుకొనుచున్నది.)

సుద—ఇక్కడ నరహత్య జరుగుచున్నది ఓసేవకులారా! మీయజమానుని రక్షింపుఁడు. రక్షింపుఁడు.

[సేవకులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సేవ—అయ్యా! ఇప్పుడుపద్రవమేమి సంభవించినది?

సుద—ఈపాడు పాపండుఁడునాగొంతుకపిసుకుటకయి యీముసలితొత్తును తెచ్చి నాకొప్పగించినాఁడు.

వసు—హా! దైవమా! ఈమె యీతనికన్నకూఁతురు. ఈతఁడు కఠినచిత్తుఁడయి యీమెను క్షమింపకున్నాఁడు.

[కామపాలుఁడు, భానుమతి, ప్రవేశించి సుదర్శనవర్మ పాదములకు మొక్కుచున్నారు]

సుద—నాదేహము మండుచున్నది. కంపమెత్తుచున్నది. నామందీవేషములెక్కడివి? ఇక్కడకు నిన్నెవరు రమన్నారు?

కామ—ఈమెభర్తను నేను.

వసు—ఈమాటసత్యమే. ఈతఁడే యీమెభర్తయని నేనునిశ్చయముగా చెప్పఁగలను. వీరినిద్దఱిని దేవాలయములో పురోహితునివద్ద నేనేయొప్పగించినాను. కన్యాదాతనుకూడ నేనే కావలెననుకొన్నాను.

సుద—నీవేయొప్పగించినావా?

వసు—అవును. నేనేయొప్పగించినాను. ఇతఁడు నాకాప్తుఁడయిన కావ్య

పోలఁడు; ఇతనికాళ్లకు బంధముతగిలించెదనని నేనప్పుడు మీతో మనవిచేసినది యీ చిన్నదాని విషయమే.

సుద—నీకేమి మతిపోయినదా? లేక భ్రాంతి దేహము తెలియకున్నావా? ఇది నాకూఁతురు.

వసు—కాదుకాదు. ఆమతిభ్రమయు కల్లుమత్తునుకూడ మీకేకలిగినవి. ఇదిగో మీకొమార్తె యీమె.

సుద—ఓయన్యాయధనురాలా! ఇందులో వాస్తవమేమో జరిగినదంతయు నీవు చెప్పు.

రాగ—ఓసుదర్శనవర్మా! సర్వమును మారూపములే మీకిప్పుడు చెప్పుచున్నను, నేనును విన్నపము చేసెదను. మీరు మీకొమార్తెను నన్నును తిన్నగా చూడుఁడు.

వసు—ఏమిపాపము! నాపాడుచెవులీమాటలనే వినుచున్నవా?

రాగ—నేఁటియుదయమున మీరు మీకోపవేగములో కొంచెము పొరపాటు చేసినారు. మీరు మీకొమార్తె నావలికితోలివేసి మీసేవకురాలినిగదిలోపెట్టి తాళము వేసినారు. దీనిసత్యమిది?

వసు—హాదైవమా! హాదైవమా! ఈబుద్ధిమంతుఁడు ముసలిరాగమంజరికిబదులుగా తనకొమార్తెనే యింటినుండి పంపివేసినాఁడు!

సుద—హాదైవమా! హాదైవమా! ఈబుద్ధిమంతుఁడు నాకొమార్తెకు బదులుగా ముసలి రాగమంజరినే వివాహముచేసికొన్నాఁడు!—ఇఁకతక్కినపనియంతయు నెట్లు జరిగినది?

రాగ—నేను మీపుత్త్రికాప్రతినిధినై యీమెస్థానమున గదిలో కూరుచుండి యక్కడ నాసరసనున్న యీధీమంతుని ప్రేమకు పాత్రురాలనయియీయననుభర్తనుగా దక్కించుకొనుభాగ్యమును పొందితినని తప్ప నేనుమ రేమియు చెప్పవలసినదిలేదు.

వసు—భర్తనుగానా? ఓసిముసలిభూతమా! నేనింకను నీకు భర్తనుగానుండెదననుకొన్నావా? ఇదివట్టిమోసము! కేవలమాయ! హీనమైనవంచన! ఈపనిచేసినందుకు మీరందఱును తలలువంచుకోవలెను.

కామ—ఓవసుకామా! మాయ యని నీవుకూడతలంచుచున్నావా! ఓసుదర్శనశర్మా! నామాటవినుము. ఈజిత్తులమారి పాషండుఁడు నీకొమార్తెకిచ్చెడి యరణమంతయు పుచ్చుకొని దానికిబదులు నీకొమార్తెను స్త్రీధనముగా తామంకువ యేమియు నియ్యక నిన్ను మోసపుచ్చుటకయి కృషిచేసియీఫలమంతయు తానే తెచ్చుకొన్నాఁడు. ఇది యితని స్వయంకృతాపరాధము.

సుద—నన్ను మోసపుచ్చుటకా!

భాను—అందుకు సందేహమేమి? ఈసంగతిమీరెరుదుటనే మేమిప్పుడే బుజువు చేయఁగలము.

సుద—ఓరిపాపాత్ముఁడా! ఇది నిజమయియేయుండును. కాకపోయినయెడల, రాగమంజరి ముఖమువంటి ముఖమును చూచిన తరువాతఁగూడ నితఁడింత సాహసము చేసియుండఁడు. ఓభూలోకబృహస్పతీ! నేను హృదయపూర్వకముగా నిన్నును నీ భార్యను సుఖవంతులగుఁడని యాశీర్వదించుచున్నాను.

భాను—కామవిషయములో మోసముచేయుటనిందార్హము కాదుకాదా? నీనీతి నీకేపనికివచ్చినది.

కామ—నీమంత్రశక్తి యిప్పుడు స్పష్టమయినది! నీవద్దనింద్రజాలమహేంద్ర జాలములున్నవి!

భాను—నీవు శంబరాదులను మించిన మోసగాఁడవు?

సుద—అవునవును. మేనత్తయితనికి చిన్నప్పుడు బృహస్పతి యని పేరు పెట్టినది.

వసు—లోకములోనున్న మాయలన్నియు మీయొద్దనేయున్నవి. ఇటు వంటి వంచనను నేను లోఁబడుదు ననుకొన్నారా?

కామ—ఓవసుకామా నీకు నేనొక్క-బుద్ధిచెప్పెదనువిను. నీకు లభించినదానితోనే తృప్తిపొంది యూరకుండుము. లేకపోయినపక్షమున పరులను వంచింపఁబోయి మోసగాఁడే మోసపోయినాఁడని యెగతాళిచేసి లోకులందఱునునిన్ను చప్పటలుకొట్టి నవ్వెదరు సుమా.

వసు—నాకాపరిహాసములక్ష్యములేదు. ఈవంచన నేనుసహింపలేను-ఓసుదర్శన వర్మా! దీనికంతకును నీవే కారకుఁడవు. నీవుగదిలోపెట్టి తాళము వేసినదానిని అవ్వాపడిపోవునట్లుగా వర్ణనచేసి, నాగల్లియంత ముదిముఖము కలదనియు కుబ్జవంటి కురూపిణి యనియు నేను చెప్పినప్పుడు నామాట పెడచెవినిబెట్టి కోపపడినావు.

రాగ—ఓరిజిత్తులమారినక్కా! నన్నేమన్నావు?

సుద—మేలు మేలు! మంచిపని చేసినావు. రాగమంజరీ! ఆలాగునబుద్ధిచెప్పు

రాగ—ఓనడమంత్రసిరిగా! నీయందమునకు నీవు సౌందర్యము పేరుకూడ తలపెట్టుచున్నావా? పిల్లికన్నులును, చప్పిదౌడలును, దొప్పచెవులును, మిట్టనొసలును, పొట్టి కాని కొండముచ్చువలెనున్న నీవుకూడ నన్నాక్షేపించవలెనా?

సుద—రాగమంజరీ! తగినట్లుచెప్పినావు?

రాగ—కత్తికట్టి సేనలో కొలువు చేసివచ్చిన తోడఁబుట్టినవాండ్రెవ్వ

పాకిక్కడనున్నాఁడన్నమాటమఱచిపోకు. నావిషయములో నీవన్యాయము చేసితివా—

వసు—నీవును నీతోఁడఁబుట్టినవాఁడును కట్టకట్టుకొని నిప్పులోపడుఁడీ. మీ శాఖ విఱుగడ చేసికొనుటకయి నేనిప్పుడు కాశికిలేచిపోయెదను.

రాగ—నీవెక్కడకుపోయినను నేను నీవెంటరాకవిడువను.

సుద—ఓరాగమంజరీ! నీదూదివంటిచేతులొక్కసారి యతనికిసోఁకనిమ్ము.—

[వసుకాముఁడును, రాగమంజరియు, నిష్క్రమించుచున్నారు.]

సుద—మంచిది. భానుమతీ! నిజముగా నీవీ వీరప్రభువును వివాహము చేసికొన్నావా?

భాను—మీయాజ్ఞకు బద్ధురాలనయి రెండుగడియలక్రిందటనే యీతనిచేఁబట్టినాను.

సుద—నాయాజ్ఞకా?

కామ—అవును. ఇదిగో మీయంగీకారపత్రిక. ఇది మీస్వహస్తలిఖితము.

సుద—ఏమి! నన్నుభ్రమపెట్టి, నాకొమార్తెను నీవపహరింపఁదలఁచుకొన్నావా? ఈయుపాయము చేతనే నీవు భానుమతి హరణమునుకూడ దక్కించుకోనెంచినావా? అట్లయిన నిశ్చయముగా వసుకామునివలె నీవును దొంగవే.

కామ—ఓసుదర్శనవర్మా! నేనట్టివాఁడనుగాను. నీకొమార్తెను పాణిగ్రహణము చేసికొనుటలో నీయుత్తరమువలని లాభముపొందినవాఁడనయినను, మోసముచేసియామె సొమ్మును పరిగ్రహించుట నేను హేయముగానెంచెదను. ఇదిగో నీయుత్తరము! నీవుపుచ్చుకొమ్ము. (అని యుత్తరమిచ్చి) నీయరణమునకుమాఱుగా నీకొమార్తెకునీదీవెనలనిమ్ము. ఇందుకుమాఱుగా నాకున్న సొత్తంతయు నేనీమెకు స్త్రీధనముగా వ్రాసి యిచ్చెదను. నీవీమెను మహారాజునకిచ్చి వివాహము చేసినను, నీకతఁడింతకంటె నెక్కుడేమియు చేయఁజాలఁడు.

సుద—నీవత్యద్భుతమయినవాఁడవుగా నున్నావే! నీవుతప్ప నీవలె నుదార కార్యమునుచేయువాఁడు మఱియెవ్వఁడును లేఁడని నీకుగర్వమున్నదా? ఏమి?—ఓభానుమతీ! నేనెఱిఁగినంతవఱకు నీహరణమక్కఱలేదన్నవాఁడు నాకితఁడొక్కఁడు కనఁబడుచున్నాఁడు. ఈభరతఖండములోనివారిలోనెల్ల నీయరణమును పొందుట కితఁడే యర్హతముఁడని నాయభిప్రాయమగుట నీవునీప్రియుఁడయినయీగర్వితునితోఁ జెప్పు. ఇదిగో మిమ్ముద్దఱిని నేనిప్పుడాశీర్వదించుచున్నాను. తప్పిదము నాదయినప్పుడు పట్టినపట్టు నేనువిడుచువాఁడనేకాక, న్యాయవిషయములో నేనన్నమాట యెప్పుడును తిరుగువాఁడనుకానని కూడ మీరు తెలిసికొఁగలరు.

[అప్పుడు విజయవర్మయు సుదంతయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద — ఇక్కడ నాకింకొకయద్భుత మగపడుచున్నది! ఓవిజయవర్మా! నీవు యోగిని నెవ్వతెనైన మఠమునుండి లేవఁదీసికొని రాలేదుకదా?

విజ — ఈమె పయిబట్టలు నేకాని మఱియెందులను యోగిని కాదు. దగ్గఱగా వచ్చి చూడుఁడు. ఈమె మాధవసేనుని కూఁతురయిన సుదంతయట మీకన్నులే శ్రేట పడుచును.

సుద — ఇదిమహాభాగ్యము! నీవెంతో తెలివిగల పడుచువాఁడవు. నిన్ను క్షమించినాను. ఓముద్దులకోడలా! నీవు చక్కని చిన్నదానవు. నీముసలిమామగారి కొక్కసారి నీనవ్వుమొగము ముద్దియుమ్మ.

సుద — అయ్యో! ఇఁకముందు మీరు మమ్మాదరించి కడుపులో పెట్టుకోవలెను

(అని చేయిముద్దిచ్చుచున్నది.)

సుద — తావళములు త్రిప్పుటచేత నీచేతులింకను గఱకుపాఱలేదే! నేనిప్పుడు సంతోషము పట్టఁజాలకున్నాను — ఓరి! దామోదరా! ఘటకా! దారకా! మనవీధి తలుపులు తీసియుంచినారా? ఈవయస్సున మాకుబిడ్డలవివాహములే గొప్పవేడుకలు. ఈరాత్రి యుత్సవము దివ్యముగా జరగవలెను. మన బంధువులును మిత్రులునువచ్చుచున్నారు. పిన్నపెద్దలందఱును కలిసియీరాత్రి యుల్లాసముగా గడపవలెను.

[లోపల సంగీతము పాడఁబడుచున్నది.]

మత్తకోకిల.

సుద — ఎల్లవారలు రండువేడుక హెచ్చనిచ్చుట హాయిగా
కొల్లగాఁగను పెండ్లిపాటలు కోరిపాడుచునవ్వుచున్
మెల్లఁగానిదె ప్రొద్దుపుత్తము మిత్రులార! కడంకతో
నుల్లమందలి చింతయంతయు నొక్కసారి యడంగఁగన్.

తరళ.

ఖాన — మనసులోపల సంతసంబులు మల్లడింపఁగ వేడుకన్
ఘనములు[illegible]లు పాడియాడుచు[illegible]
[illegible]
వినుఁడు వేడెద[illegible].

సుగంధి.

విజ— క్రొత్తపెండ్లికూఁతులార! క్రొత్తక్రొత్తపాటలన్
చిత్తరంజకంబుగాఁగఁ జేరిమీరు పాడుఁడీ;
పుత్త్రమిప్పుడించుకంత ప్రొద్దుపుచ్చలాటలన్
నృత్తగీతవిద్యలందు నేర్పుచూపి తన్పుఁడీ.

పంచచామరము.

కామ—కరంబుమీకు సౌఖ్యమిచ్చుఁగాత రాత్రివిందిటన్;
దరంబులేక యెల్లవారుఁ దస్తయూనుమ్మదంబునన్
బిరాననాటపాటలందు వేడ్కయింత చూఁపుడీ;
పరాత్పరున్ స్తుతించి భక్తిఁ బ్రార్థనంబు సల్పుఁడీ.

ఉత్సాహ.

స్థుధంత—వ్యసనమెల్లఁ బాఱఁద్రోలవలయు మదులనుండి నేఁ
డసమమైనసంతసమున నలరవలయు నెల్లరున్;
వెసను మనముచేరియిందు వింత వింత క్రీడలన్
దెసలుమాఱుమ్రోయ వేడ్కఁ దెలుపవలయు నిత్తఱిన్.

స్రగ్విణి.

సుద—ఇందుఁగూర్చున్నవారెల్ల నుల్లంబులన్
బొందుగామోదముంబొంది యీరాత్రి యీ
మందిరంబందు సమ్మాన మొప్పారఁగన్
విందులై వీరిదీవింపుదుర్ గావుతన్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సంపూర్ణము.

